Borås stad Stadsledningskansliet

Miljökonsekvensbeskrivning

Översiktsplan Borås

Inklusive hållbarhetskonsekvensbedömning med helhetsperspektiv på ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser av planförslaget

ÅF-Infrastructure AB, Grafiska vägen 2, Box 1551, SE-401 51 Sweden
Telefon 010-505 10 00, www.afconsult.com
Org.nr 556185-2103, VAT nr SE556185210301

Sammanfattning

Borås stad har tagit fram ett förslag till ny översiktsplan.

En översiktsplan bedöms enligt Miljöbalken alltid innebära en betydande miljöpåverkan vilket medför att en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) alltid skall göras. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekterna som en planerad verksamhet eller åtgärd kan medföra. I denna rapport tas också ett helhetsgrepp på hela hållbarhetsperspektivet, med de miljömässiga, ekonomiska och sociala effekterna av översiktsplanen. Syftet är att få en helhetssyn i bedömningen, och att identifiera synergier och målkonflikter.

Planförslaget

Hållbar utveckling är utgångspunkten för Borås nya översiktsplan. Borås ska utvecklas som en levande och långsiktigt hållbar kommun. Målområden är:

En tät, sammanhållen och blandad bebyggelse

Infrastruktur som hanterar tillväxten

God livsmiljö och ett enkelt vardagsliv

Närhet till stadspuls, natur och landsbygdens lugn

Regioncentrum med nationell och internationell koppling

Trafikverket utreder ny höghastighetsjärnväg i Sverige. Götalandsbanan en del av denna nya stambana, med planerad station i Borås. Utgångspunkten för utformningen av översiktsplanen är en centralt placerad station utan betydande fysiska ingrepp i stadsmiljön. Om planeringsförutsättningarna förändras kan översiktsplanen behöva kompletteras genom tillägg eller fördjupningar.

Översiktsplanens övergripande strategier och planeringsprinciper bedöms omfatta följande nyckelområden/ aspekter:

- Samhällsstrukturen skall stärka förutsättningarna för ett hållbart resande.
- Stärka koppling mot omkringliggande regioner.
- Planera för en sammanhängande grönstruktur.
- Överbrygga barriärer och skapa god boende- och livsmiljö.
- Bostadsförsörjning till en växande befolkning samt utbyggnad av verksamheter och arbetsplatser.
- Förvalta och utveckla kulturarvet med textilindustrin och Viskan.

Enligt Plan- och Bygglagen ska planförslaget i miljökonsekvensbeskrivningen jämföras med ett så kallat nollalternativ, vilket innebär att gällande planer fortsätter att verka utan förändringar. Det innebär i detta fall att den tidigare översiktsplanen, antagen 2006, fortsätter att gälla. Nollalternativet innebär att kommunens översiktsplan inte rustar för de utmaningar som väntar i form av befolkningsökning och behov av bostadsförsörjning och verksamhetsutveckling, och därmed inte heller fullt ut kan ta vara på de möjligheter som en tillväxt ger. Nollalternativet styr inte mot förtätning.

Hållbarhetskonsekvenser

De sociala, ekonomiska och ekologiska aspekterna samspelar och är ömsesidigt beroende av varandra. En åtgärd kan vara t.ex. socialt hållbar, utan att vara hållbar

med ett helhetsperspektiv. Helhetssynen är nödvändig för att åstadkomma långsiktig hållbarhet, och kräver ofta prioriteringar.

Planförslagets strategier, planeringsprinciper och markanvändning bedöms sammantaget stödja en hållbar utveckling för Borås Stad.

De viktigaste konsekvenserna av planförslagets strategier bedöms vara:

- Den föreslagna fysiska strukturen stödjer hållbart resande
- Förutsättningar för att överbrygga barriärer och gynna samspel, motverka segregationen
- Bostadsförsörjning samt verksamhetsområden som möter befolkningstillväxt

Utsläpp av växthusgaser är ett av de stora hoten mot samhället och en av vår generations största utmaningar med risk för genomgripande påverkan på klimatsystemen och därmed förutsättningarna för samhället. Av dessa utsläpp står transporter för en betydande del som också ökar. För att nå resultat är det därför avgörande att planera för ett samhälle där förbrukningen av fossila bränslen minskar. För att uppnå miljöaspekten av hållbara transportsätt krävs ett samspel mellan de ekologiska, sociala och ekonomiska förutsättningarna. För att möjliggöra en överflyttning från bilåkande till resande med kollektivtrafik eller andra miljömässigt hållbara transportsätt, krävs att dessa transportsätt är mer fördelaktiga för den enskilde invånaren än traditionellt bilåkande. Ur ett samhällsperspektiv kan det innebära att det för den boende i glesbygd alltid är mer fördelaktigt att välja bil, och att kollektivtrafiken blir ett komplement. För boende i stad och tätort bör transportsystemet stödja resande med kollektivtrafik och gång/cykel framför bilåkande. Det är också en viktig jämlikhetsaspekt att samhället erbjuder tillgång till vardagslivets service även för de som inte har tillgång till bil. I detta sammanhang är helhetssynen viktig, och det bör därför betonas att ett hållbart transportsystem i Borås stad innebär i viss utsträckning att underlätta för bilåkande i mer glesbebyggda delar av kommunen, medan det innebär att underlätta för kollektivtrafik och cykel i andra, mer tätbebyggda delar av kommunen. Den relativa lättheten att välja ett hållbart transportsätt innebär också en avvägning där exempelvis avstånd mellan målpunkt och parkering bör vara jämförbart med avstånd mellan målpunkt och kollektivtrafikhållplats.

Eftersom det i en stad är konkurrens om markytan är det också en mycket viktig social aspekt i avvägning mellan att upplåta markyta för väg och parkering i jämförelse med annan möjlig markanvändning, som bostäder, verksamhetslokaler, torg eller grönytor. Generellt sett gynnar det en stads attraktionskraft och människors samspel om människors behov av att transportera sig kan lösas utan att allt för stor del av markanvändningen i staden upplåts till infrastruktur. Det ger större förutsättningar för ytor för mötesplatser, service och rekreation.

Den sociala dimensionen av att underlätta vardagsliv och service för invånarna är samtidigt en viktig del av helhetsbedömningen av vad som är ett hållbart transportsätt för den enskilde.

Översiktsplanen stödjer en strategi för att tillvarata efterfrågan på ny bebyggelse genom att förtäta i stråk och motverka fysiska barriärer. Den föreslagna bebyggelsestrukturen ger också synergier med bättre förutsättningar för resande med kollektivtrafik, cykel och för fotgängare. För att förverkliga strategin och förverkliga mötesplatser och trygga boendemiljöer krävs dock vidare arbete vilket inte är möjligt att styra i översiktsplan. Det bör betonas att översiktsplanen inte hindrar (och inte skall hindra) lokalisering av enskilda boenden utanför utpekade stråk, utan endast styr

genom att stödja lokalisering av större bebyggelse enligt stråken. Med en helhetssyn på hållbarhet skall också hänsyn tas till den individuella friheten och olika invånares sinsemellan olika önskemål om boende och vardagsliv.

Översiktsplanen bedöms inte leda till betydande negativ miljöpåverkan för miljöaspekterna Luftmiljö, Vattenmiljö, Kulturmiljö, Mark, Buller, Naturresurser, Risk, men vidare arbete krävs i enlighet med handlingsprogram och åtgärdsprogram etc. Översiktsplanen bedöms inte leda till överskridande av miljökvalitetsnormer.

Översiktsplanen bedöms stödja de sociala och ekonomiska aspekterna Bostadsbyggande och boendemiljöer, Sociala och hälsosamma livsmiljöer, Näringsliv, arbetsplatser och handel, Tillgång till samhällsservice, Identitet och kultur samt Förutsättningar för ekonomisk tillväxt.

Utmaningar i relation till översiktsplanen rör främst avvägning mellan förtätning å ena sidan och buller och att värna grönytor och därmed rekreation och hälsa å andra sidan. En generell risk är att de föreslagna strategierna och principerna frångås i kommande planeringsskeden och inte förverkligas.

Översiktsplanen bedöms stödja uppfyllande av miljökvalitetsnormer och nationella miljökvalitetsmål, men vidare arbete krävs i detaljplaneskede och åtgärdsprogram. Ytterligare konsekvensanalyser i detaljplaneskede m.m. är särskilt viktigt vid förtätning i bullerutsatta lägen för att nå miljökvalitetsnormen för buller, dvs. att eftersträva att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa, samt miljökvalitetsmålet (delmål) God ljudmiljö.

Åtgärdsförslag

Att förändra fysiska strukturer är en långsam process i ett samhälle med en befintlig bebyggelsestruktur. För att få till en förändring krävs att det nya verkligen kan förstärka de värden och uppfylla de mål som satts upp. För att genomföra översiktsplanens intentioner krävs alltså att varenda ny detaljplan och byggnation tillför något eller förstärker den struktur som översiktsplanen beskriver.

Åtgärdsförslagen i rapporten beskriver i första hand åtgärder för hänsyn, analyser och utredningar i kommande planskeden i syfte att förverkliga potentiella positiva konsekvenser av översiktsplanen.

Rapporten är framtagen av ÅF på uppdrag av Borås Stad.

Karna Nilsson (uppdragsledare)

Therese Wernstedt (handläggare och specialist)

Stella Bergström (handläggare)

Cecilia Windh (sociala konsekvenser)

Jesper Adolfsson (kvalitetsgranskning)

Innehåll

1 Inledning 6
1.1 Bakgrund och syfte 6
1.2 Avgränsningar och metodik 6
1.3 Nuläge 7

2 Översiktsplan 2017 8
2.1 Planförslaget 8
2.2 Kommunikationer 10
2.2.1 Trafik 11
2.2.2 Götalandsbanan 11
2.3 Huvudaspekter för bedömning av planförslaget 12
2.4 Riksintressen och skyddade områden 12
2.5 Vision och mål 15

3 Alternativ till planförslaget 16
3.1 Alternativ planering 16
3.2 Nollalternativ 17

4 Sociala och ekonomiska konsekvenser 17
4.1 Bostadsbyggande och boendemiljöer 18
4.2 Sociala och hälsosamma livsmiljöer 19
4.3 Näringsliv, arbetsplatser och handel 20
4.4 Tillgång till samhällsservice 22
4.5 Identitet och kultur 23
4.6 Ekonomisk tillväxt 24

5 Miljökonsekvenser 24
5.1 Hushållning med naturresurser 25
5.2 Luftmiljö 28
5.3 Buller 30
5.4 Risk 33
5.5 Markmiljö 34
5.6 Vattenmiljö 36
5.7 Naturvärden 39
5.8 Kulturmiljö 42

6 Miljökvalitetsmål 44

7 Sammanfattande slutsatser 48

8 Referenser 51

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

En översiktsplan bedöms enligt Miljöbalken alltid innebära en betydande miljöpåverkan vilket medför att en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) alltid ska göras.

Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekterna som en planerad verksamhet eller åtgärd kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, dels på hushållning med mark och vatten, och dels på annan hushållning med material, råvaror och energi. En samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön ska finnas beskriven utifrån vad som framkommit i MKB:n (Miljöbalken 6 kap. 3 § MB).

I denna rapport tas också ett helhetsgrepp på hela hållbarhetsperspektivet, med de miljömässiga, ekonomiska och sociala effekterna av översiktsplanen. Syftet är att få en helhetssyn i bedömningen, och att identifiera synergier och målkonflikter.

Borås stads gällande översiktsplan ÖP06 har aktualitetsprövats med slutsatsen att kommunen behöver en ny ÖP som möter förändrade planeringsförutsättningar och utgör ett bättre stöd för långsiktig planering.

Den nya översiktsplanen bygger dels på lokala, regionala och nationella mål, dels på en medborgardialog. Översiktsplanen ska bidra till att uppfylla nationella, regionala och lokala mål och strategier.

1.2 Avgränsningar och metodik

Denna miljökonsekvensbeskrivning beskriver sociala, ekonomiska och miljökonsekvenser av ny översiktsplan för Borås stad.

En miljökonsekvensbeskrivning ska belysa sådant som är av vikt för det aktuella projektet, det vill säga de väsentliga miljökonsekvenserna som kan inverka på människors hälsa, miljö och hushållning av resurser. I enlighet med 6 kap 12 § miljöbalken redovisas här de uppgifter som krävs för att bedöma projektets inverkan på människors hälsa, miljö och hushållning med naturresurser. Miljökonsekvensbeskrivningen beskriver de huvudsakliga miljökonsekvenser som markanvändningen i planområdet ger upphov till, både positiva och negativa.

Planförslagets påverkan på miljökvalitetsnormer för Luft, Buller och Vatten beskrivs under respektive miljöaspekt.

En grundläggande definition för den här rapporten är att en hållbar utveckling innebär en helhetssyn på de ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiven i samhället. En hållbar utveckling innebär att vi nyttjar mänskliga resurser, ekonomiska resurser och naturresurser på ett sätt som håller både idag och för framtiden. Det finns även en global dimension som innebär att en hållbar utveckling i vårt samhälle inte är hållbar om den leder till miljöproblem eller ohållbart utnyttjande av resurser på andra håll i världen. Utsläpp av växthusgaser är ett exempel där effekterna är globala.

Ledordet för hållbar utveckling är helhetssynen på att de olika dimensionerna samspelar med varandra. I denna rapport beskrivs, på en övergripande nivå, både sociala och ekonomiska konsekvenser samt miljökonsekvenser och på vilket sätt de olika konsekvenserna påverkar varandra. För de sociala konsekvenserna har ett urval

och formulering av relevanta och betydande aspekter gjorts i relation till de aspekter som tas upp i Göteborgs stads analysmodell för social konsekvensanalys.

Bedömningarna görs på underlag framtaget för Borås stad och översiktsplanen.

Trafikverket utreder ny höghastighetsjärnväg i Sverige. Götalandsbanan är en del av denna nya stambana, med planerad station i Borås. Götalandsbanans dragning är i dagsläget osäker. Kommunen har förordat ett scenario för Götalandsbanan som innebär ett centralt belägen stationsläge och en spårdragning under mark som inte påverkar stadsrummet i staden Borås. Översiktsplanen och miljökonsekvensbeskrivningen utgår från detta scenario och gör därmed ingen konsekvensbedömning av alternativa scenarier.

1.3 Nuläge

Boråsarna blir fler, både genom positivt födelseöverskott och positiv nettoinflyttning. Till 2035 förväntas ca 15 000 nya bostäder behöva byggas. En betydande andel av dessa förväntas tillkomma i staden Borås. En stark bostadsutveckling väntas också i de s.k. serviceorterna Dalsjöfors, Fristad, Sandared och Viskafors.

Borås är Västra Götalands näst största stad och navet i Sjuhäradsbygden med ca 210 000 invånare. I Borås Stad bor det ca 110 000 invånare. Närheten till Göteborg och Landvetter flygplats är en strategisk styrka och den viktigaste förutsättningen för Borås fortsatta utveckling. Såväl kommunens som regionens konkurrenskraft gynnas av att Borås och Göteborg knyts närmare varandra. På sikt kommer också sambanden med Jönköping att stärkas. Utbyggnaden av Götalandsbanan är den viktigaste investeringen för hela regionens utveckling.

Högskolan i Borås har ca 12 000 studenter och är en av kommunens största arbetsgivare. Bland flera utbildnings- och forskningsområden har högskolan en särskild profil inom biblioteks- och informationsvetenskap samt textil och mode. Textilhögskolan har starka band till kommunen och näringslivet genom olika samverkansprojekt. Högskolans ambition är att utvecklas med fler studenter och forskare samt få universitetsstatus. Inriktningen för planeringen är att högskolan ska fortsätta utvecklas som en del i den centrala stadsmiljön.

Borås är en egen arbetsmarknadsregion med inpendling från framförallt Sjuhäradskommunerna. 13 000 personer pendlar till arbete i Borås och 9000 pendlar från Borås till andra kommuner. Den största enskilda pendlingsrelationen finns mellan Borås och Göteborg, med ungefär lika många pendlare i båda riktningarna – Sveriges tredje största pendlingsstråk. Mycket av pendlingen sker med bil vilket redan i dag påverkar framkomligheten på väg 40, i Borås och i Göteborgsområdet. Kollektivtrafiken mellan Borås och Göteborg domineras av bussar med hög turtäthet, men med längre restid än med bil. Busstrafiken har i stora delar nått sitt kapacitetstak under högtrafik, och det är svårt att öka antalet avgångar med hänvisning till utrymmet i städerna. Den befintliga järnvägen mellan Borås och Göteborg, Kust till kust-banan, är i dag inte ett attraktivt alternativ till bil och buss.

I en stad med växande näringsliv är godstransporter ett viktigt inslag. I Borås finns spetskompetens inom textil, logistik och handel vilket kräver bra logistik. Godstrafiken förutspås öka i takt med att Göteborgs hamn byggs ut. Det kommer delvis att påverka Borås när gods ska passera staden. För godstrafik på järnväg och väg är den långsiktiga inriktningen att godset ska passera utanför staden för att minska de negativa effekterna av bullerstörningar och säkerhet och främja en attraktiv stadskärna.

2 Översiktsplan 2017

Inför arbetet med en ny Översiktsplan har intern dialog genomförts för att ta fram önskemål på hur en ny översiktsplan bör utformas. Målen med planförslaget, i enlighet med framförda önskemål, är att:

- Principerna får inte bli så generella att de inte ger stöd, styrning och inblick i kommunens utvecklingsambitioner.
- En tydlig och väl förankrad översiktsplan, vilket minskar risken för överklaganden. Koppling ska finnas till energi- och klimatstrategi och miljömål.
- Ha en tydlig koppling till markanvändningen och ge förutsättningar för kommande detaljplanering.
- Planförslagets strategier håller sig till en allmän nivå och varken styr planeringen eller ger stödjande riktlinjer men fungerar som långsiktiga mål.

2.1 Planförslaget

Hållbar utveckling är utgångspunkten för Borås nya översiktsplan. Borås ska utvecklas som en levande och långsiktigt hållbar kommun. Samhället ställs inför krav på en snabbare omställning än hittills och ett behov av högre grad av helhetstänkande. Översiktsplanen blir ett viktigt verktyg för att skapa denna helhetssyn och en möjlighet att ta strategiska beslut som underlättar i den kommande planeringen.

Mot bakgrund i kommunens vision och mål, samt det som framkommit i dialog med boråsarna, pekar översiktsplanen ut fem målområden som ska stå i fokus i planeringen. Målområdena är:

En tät, sammanhållen och blandad bebyggelse

Infrastruktur som hanterar tillväxten

God livsmiljö och ett enkelt vardagsliv

Närhet till stadspuls, natur och landsbygdens lugn

Regioncentrum med nationell och internationell koppling

Planförslagets intentioner är att Borås ska utvecklas till en levande och långsiktigt hållbar stad där sociala, ekonomiska och ekologiska faktorer samspelar. Den översiktliga kommunala planeringen ska främja och skapa en positiv social utveckling med hälsosamma miljöer, närhet till möten och kulturella upplevelser. Fler invånare i Borås innebär att staden behöver fler bostäder i goda lägen och med anknytning i första hand till befintlig infrastruktur där ingrepp redan har gjorts. För att växa ekonomiskt hållbart behöver en avvägning för olika intressen i markanvändningen göras för största möjliga samhällsnytta. Genom att så långt som det är möjligt ta tillvara på befintliga resurser och utnyttja dem effektivt kan staden växa ekonomiskt hållbart.

Utifrån mål, visioner och målområden har man sedan tagit fram övergripande strategier och planeringsprinciper som ska vägleda den översiktliga planeringen i Borås stad.

De övergripande strategierna är:

- **Femkärnighet.** Borås växer i första hand i de fem kärnorna: staden Borås och de fyra serviceorterna Dalsjöfors, Fristad, Sandared och Viskafors.

- **Styrkan kommer inifrån.** Bebyggelsen växer genom förtätning, komplettering och omvandling inom orterna – alltså där det redan är byggt.

- **Koncentrerat och sammanbundet.** Bebyggelse koncentreras utmed stråk och runt stationer, mindre centrum och stadsdelstorg.

- **Tätt och mixat.** Den täta bebyggelsen ska ha så bred blandning som möjligt av både människor och funktioner.

- **Mer mötesplatser och målpunkter.** Fler attraktiva offentliga mötesplatser utvecklas i alla orter och stadsdelar.

- **Grönt och blått runtom.** Närheten till natur- och rekreationsområden, sjöar och vattendrag värnas genom att vi håller ihop bebyggelsen inom tätorterna.

- **Bygg för mer buss, cykel och gång.** Ny bebyggelse prioriteras där kollektivtrafiken redan är stark och bidrar till ett effektivare och robustare nät som fler kan använda i vardagen.

- **Viskan och textilen synliggörs i staden.** Borås vänder ansiktet mot Viskan och lyfter fram den textila identiteten när staden växer.

- **Regional utblick.** Borås utvecklas som centrum i Sjuhärad och som Västra Götalandsregionens andra stad, med regionala målpunkter som högskola och sjukhus.

Planförslaget omfattar också planeringsprinciper inom följande områden:

- **Bostadsbyggande och boendemiljöer**

- **Gröna och blå strukturer**

- **Trafik. Transporter och mobilitet**

- **Sociala och hälsosamma livsmiljöer**

- **Näringsliv, arbetsplatser och handel**

- **Tillgång till samhällsservice**

- **Bebyggelse utanför tätort**

- **Stadsbyggnad och arkitektur**

Översiktsplanen anger att om avsteg görs från principerna i detaljplaner bör detta motiveras inför beslut. Intressen och områden av särskilt värde eller där särskild hänsyn behöver beaktas vid planering av den fysiska miljön, redovisas i kapitlet Hänsyn i Översiktsplanen.

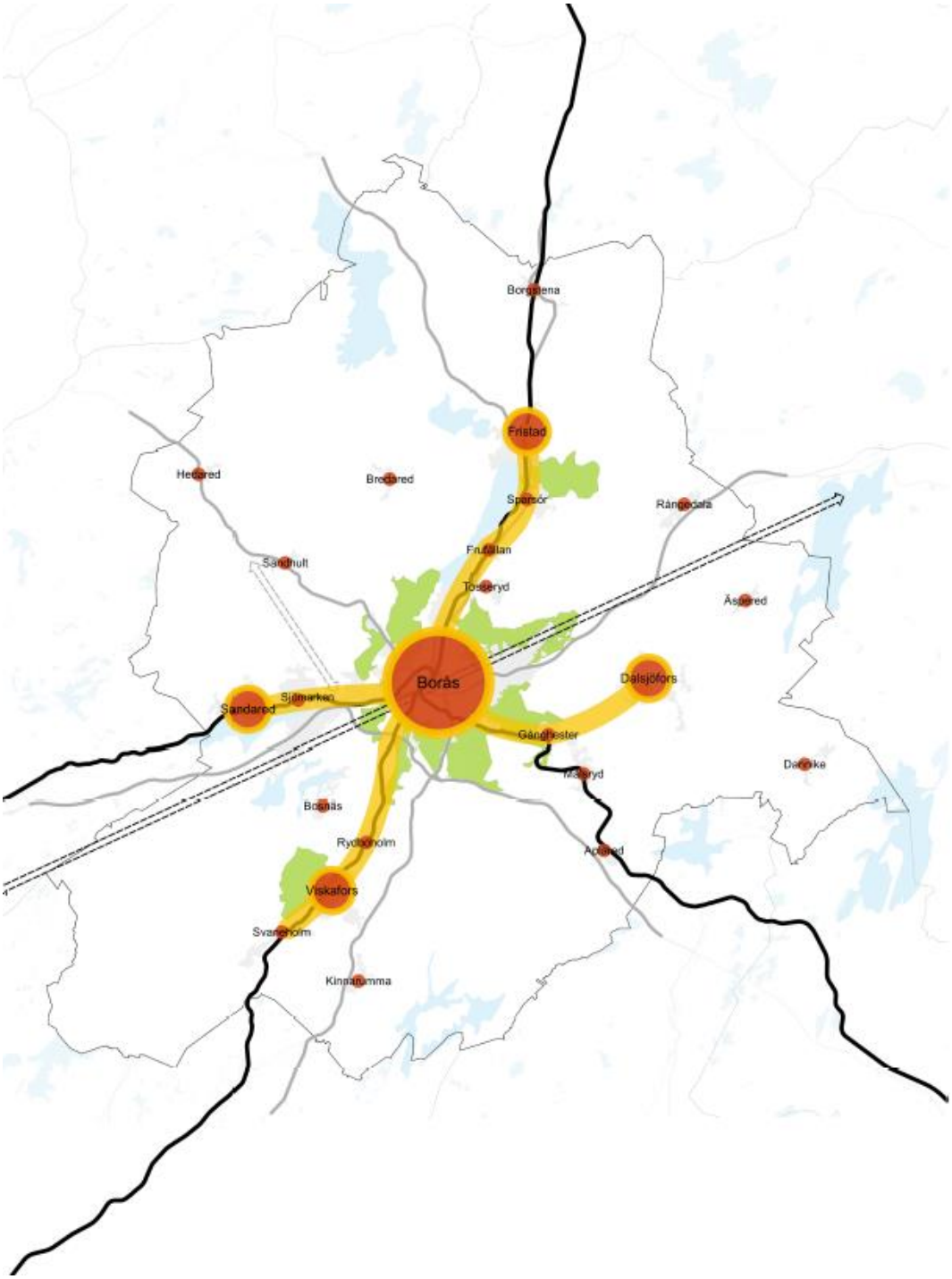

Figur 1 Ur ÖP 2017: Övergripande strukturbild för bebyggelseutveckling. Önskvärd ortstruktur med fem starka kärnor som binds samman med effektiva kollektivtrafikstråk.

2.2 Kommunikationer

Borås är en viktig nod och arbetsmarknadsregion med en stor in- och utpendling från övriga kommuner i Sjuhärad samt Göteborgsområdet. Borås växer och fler och fler behöver förflytta sig. Götalandsbanan kommer att påverka både stadens utveckling och boråsarnas resande.

2.2.1 Trafik

I en stad som växer finns all anledning att ha en plan kring hur transportsystemet ska utvecklas. Med fler människor kommer också fler transporter. I en stad som vill utvecklas till en levande och nära stad är det viktigt att transportinfrastrukturen inte tar för stor plats. Att utveckla en ytsnål transportinfrastruktur blir en nyckel till att kunna nå flera av de mål kommunen satt upp. Att ge plats för grönytor, möten, människor skapar en levande stad. Stora asfaltsytor som ibland står tomma och ibland fyllda av parkerade bilar kan skapa barriärer och avstånd i den växande staden. Samtidigt är bilen och dess infrastruktur något som skapat de strukturer vi ser i Borås idag. Den omställning som Borås stad står inför kommer att ta tid och för delar av kommunen kommer bilen fortsatt att vara ett attraktivt transportsätt. Med teknikutveckling blir fordonen också mindre miljöstörande och ger upphov till färre utsläpp och mindre buller. Och i delar av kommunen, mer glesbefolkade områden, kommer bilen fortsatt vara det mest attraktiva sättet att transportera sig. Inne i den förtätade staden kommer det krävas att både gång, cykel och kollektivtrafik tar en större andel av transportrörelserna ifall Borås ska nå målen i översiktsplanen.

Den största målpunkten för kollektivtrafiken är centrum. Övriga större målpunkter är t.ex. Resecentrum, Högskolan, Borås djurpark, Kulturhuset och Borås Arena-området samt Södra Älvsborgs Sjukhus och Viared.[1]

Borås stad har tagit fram tal för befolkning och sysselsatta för år 2022, 2029 samt 2040 som underlag för stadens planering. Talen utgår från dagens tillväxt samt bedömningar som gjorts för den framtida utvecklingen av bostadsbyggandet. Till år 2040 antas invånarantalet ha ökat med 39 % från år 2014. Antalet sysselsatta antas under samma period ha ökat med 35 %.[2] Utmaningen blir att trots ökad befolkning inte öka antalet bilresor. Detta genom att göra kollektiva transportsätt och gång och cykel mer attraktiva.

2.2.2 Götalandsbanan

Trafikverket utreder ny höghastighetsjärnväg i Sverige. Götalandsbanan en del av denna nya stambana, med planerad station i Borås. En ny järnväg Göteborg-Borås och vidare österut mot Jönköping och Stockholm är tillsammans med ett centralt placerat stationsläge i Borås avgörande förutsättningar i förverkligandet av kommunens vision. Med Götalandsbanan får Västsverige en arbetsmarknadsregion som binder ihop Borås med Göteborg och Jönköping.

Trafikverket utreder i nuläget lokaliseringen av järnvägen genom Borås. Utredningen har pekat ut åtta korridorer genom kommunen. Kommunen förordar ett centralt stationsläge.

Att Götalandsbanan kommer till och får ett centralt stationsläge är en avgörande faktor för att uppnå många av de mål och den vision kommunen satt upp.

Utgångspunkten för utformningen av översiktsplanen är en centralt placerad station med underjordisk spårdragning under staden, utan betydande fysiska ingrepp i stadsmiljön. Om planeringsförutsättningarna förändras kan översiktsplanen behöva kompletteras genom tillägg eller fördjupningar. Ambitionen är att översiktsplanens huvuddrag ska fungera och gälla oavsett Götalandsbanan dragning genom kommunen.

[1] Borås Stad m.fl. 2016
[2] Sweco 2017 - PM

När beslut om korridor finns, kommer fördjupade studier att behöva genomföras, både av kommunen och av Trafikverket.

2.3 Huvudaspekter för bedömning av planförslaget

För jämförelsen mellan nollalternativ och planförslag har ett antal nyckelområden, eller aspekter, som översiktsplanen styr mot, identifierats inom ramen för denna rapport.

Utgångspunkten för översiktsplanen är att planera för att fler människor kommer att bo och verka i Borås. Planeringen skall både hantera den förväntade ökningen av befolkning och verksamheter, samt stödja och gynna denna utveckling. Översiktsplanens övergripande strategier och planeringsprinciper bedöms omfatta följande nyckelområden/ aspekter:

- **Hållbart resande.** Samhällsstrukturen skall stärka förutsättningarna för ett hållbart resande.
- **Stärka koppling.** Stärka koppling mot omkringliggande regioner, inom Sjuhäradsbygden, mot Göteborg, och på sikt mot Jönköping. Götalandsbanan är ett viktigt verktyg och en förutsättning.
- **Grönstruktur.** Planera för en sammanhängande grönstruktur. Bibehålla och stärka invånarnas närkontakt med grönområden samtidigt som bebyggelsen i Borås och i serviceorterna förtätas.
- **Överbrygga barriärer och trygghet.** Gynna en god boende- och livsmiljö och ett enkelt vardagsliv genom att minska den fysiska segregationen i stadsmiljön, planera för mötesplatser och förbättra kommunikationer mellan olika stadsdelar.
- **Bostäder och lokaler.** Bostadsförsörjning till en växande befolkning samt utbyggnad av verksamheter och arbetsplatser.
- **Kulturarv.** Förvalta och utveckla kulturarvet med textilindustrin och Viskan.

Denna rapport kommer att bedöma de ekologiska, ekonomiska och sociala konsekvenserna av dessa aspekter, under respektive avsnitt nedan.

2.4 Riksintressen och skyddade områden

Ett område som har pekats ut som riksintresse ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess värden, det vill säga värden som har betydelse från allmän synpunkt och som inte kan återskapas om de förstörs. Hänsyn ska tas till riksintresset oavsett om en planerad verksamhet sker innanför eller utanför det redovisade områdets gränser. Översiktsplanen ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose riksintressena.

Riksintressen för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård

Enligt Miljöbalken ska områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Områden utpekade som riksintresse för naturvård i Borås Stad är, se figur nedan:

- Uttermossen (berör även Marks kommun)
- Åsunden-Torpasjöområdet (berör även Tranemo och Ulricehamns kommuner)
- Gingri

- Skogsbygden (berör även Vårgårda och Bollebygds kommun)
- Rölle-Säggryd Skephult och
- Abborrås (berör även Marks kommun)
- Lysjön (berör även Svenljunga kommun)

Områden som angetts som riksintresse för kulturmiljövård är, se figur nedan:

- Torpa (berör även Tranemo och Ulricehamns kommuner)
- Fristad-Gingri
- Rydboholm

Riksintresse för friluftsliv i Borås Stad är Yttre Åsunden-Torpasjön, se figur nedan. Två nya riksintressen för friluftsliv har beslutats. Avgränsningarna har beslutats i samråd mellan Borås Stad och Länsstyrelsen. Dessa är: Rya åsar och Mölarp-Krökling. Översiktsplanen föreslår inga förändringar som står i konflikt med dessa nya riksintressen.

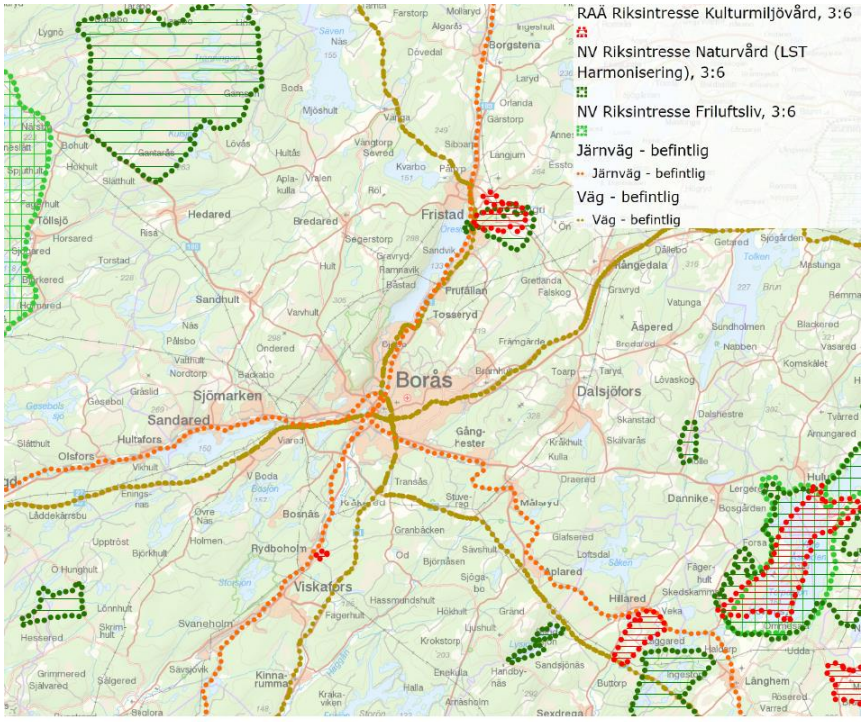

Figur 2 Karta över större delen av Borås Stad, med markerade riksintressen för naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård och kommunikation. Staden Borås och serviceorterna Dalsjöfors, Sandared och Viskafors berörs inte av riksintressen för, naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård. I Fristad finns riksintresseområden för naturvård, kulturmiljövård.[3] © Lantmäteriet Medgivande R50103251_140001

Riksintressen för kommunikation

Utpekande av ett riksintresse för kommunikationer innebär enligt miljöbalken att riksintresset ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen, därmed ska funktionen hos transportsystemet säkerställas. Tillkommande bebyggelse får inte negativt påverka varken nuvarande eller framtida nyttjande av kommunikationsanläggningen.

I Borås Stad är väg 27, 40, 41 och 42 riksintresse enligt Trafikverket, se figur nedan. Samtliga befintliga järnvägar i Borås stad är av riksintresse, se figur nedan. Nuvarande

[3] Länsstyrelsens WebGIS 2017

järnvägar med sträckning genom kommunen är Viskadalsbanan, Kust till kustbanan och Älvsborgsbanan. Framtida kommunikationsanläggningar inrymmer åtgärder som ligger tidigt i planeringsprocessen och där beslut om slutlig lokalisering saknas. Tidshorisonten för framtida åtgärder är svår att precisera, och därför är även det externa markanspråket svårt att precisera. Trafikverkets utgångspunkt är att det i utredningsområdet inte ska etableras ny bebyggelse eller bygglovspliktig verksamhet som avsevärt kan försvåra framtida byggnation av höghastighetsjärnvägen. I detta tidiga skede är det enligt Trafikverket svårt att bedöma hur en föreslagen exploatering i utredningsområdet kan komma att påverka eller påverkas av höghastighetsjärnvägen. Behovet av dialog mellan Trafikverket och kommunen är därför stort. Trafikverkets utgångspunkt är att möjliggöra en fortsatt samhällsutveckling i berörda kommuner, utan att utbyggnaden av höghastighetsjärnvägen i framtiden förhindras eller försvåras. Dialog pågår för närvarande mellan statliga myndigheter kring hur riksintressefrågan kring Götalandsbanans sträckning ska hanteras innan en korridor är beslutad.

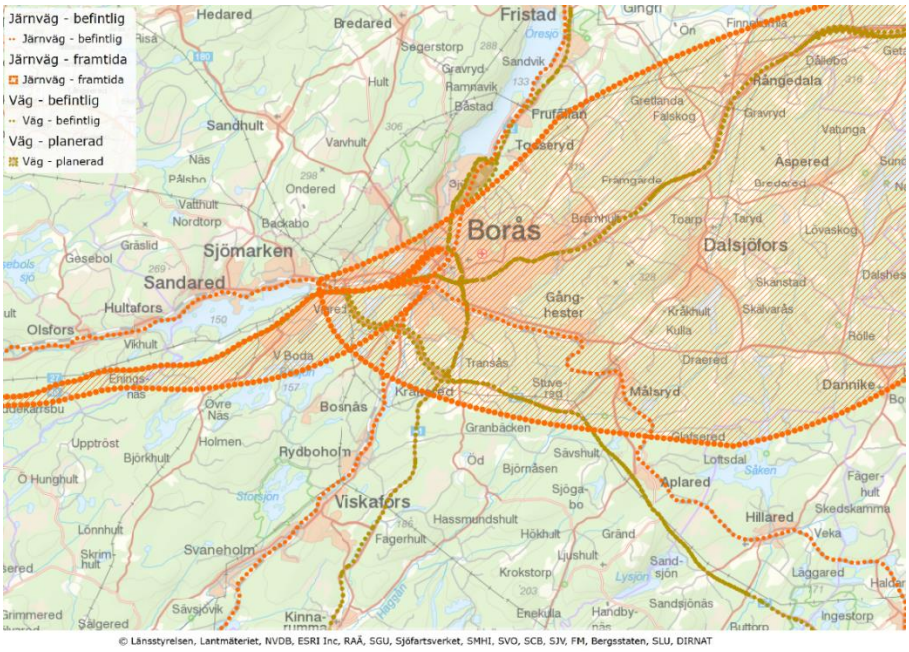

Figur 3 Riksintressen för kommunikation i Borås; framtida och befintlig järnvägssträckning, planerad och befintlig vägsträckning. Riksintressena för kommunikation som rör befintlig väg och järnväg berör staden Borås, Fristad, Sandared och Viskafors. Riksintresseområdet för framtida järnväg berör i nuläget staden Borås och serviceorten Dalsjöfors.[4] © Lantmäteriet Medgivande R50103251_140001

Skyddad natur

I Borås stad finns 62 områden som har skydd i miljöbalken, i form av naturreservat, djur- och växtskyddsområde, Natura 2000-områden, skogigt biotopskyddsområde och vattenskyddsområde. De områden som har status som Natura 2000 enligt EU:s art- och habitatsdirektiv är Rölle, Backa, Tattarströmmarna, Abborrås, Tranhult och Mölarp och Kröklings hage, se figur nedan.[5]

[4] Länsstyrelsens WebGIS 2017
[5] Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur 2017

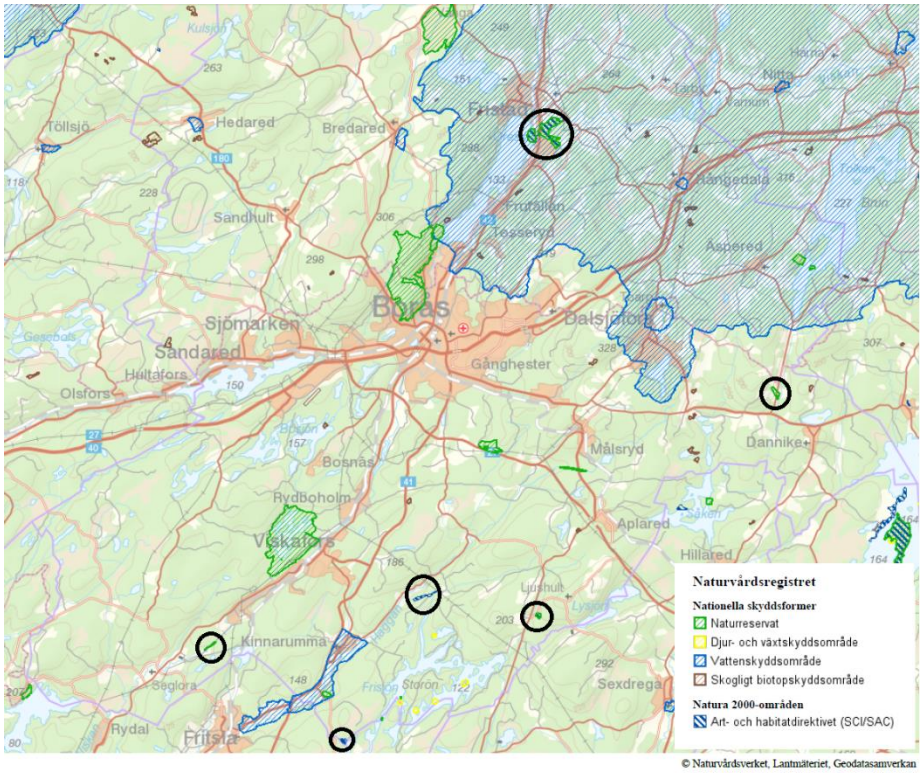

Figur 4 Karta över skyddsvärd natur i Borås Stad, Natura 2000-områden är markerade med svart ring i figuren.[6] © Lantmäteriet Medgivande R50103251_140001

Bedömning i Översiktsplanen

Översiktsplanens inriktning är att riksintressena ska respekteras och att inga åtgärder ska tillåtas som påverkar riksintressenas motiv negativt. De flesta riksintressen inom Borås Stad har gällt under lång tid och kommunen har inte för avsikt att föreslå förändringar i markanvändningen eller andra åtgärder som påverkar dessa negativt. Kommunen delar i allt väsentligt synen på riksintressena för naturvård, kulturmiljövård, friluftsliv och kommunikationer som beslutats av statliga myndigheter.

Kommunen delar Trafikverkets intention att gemensamt undvika situationer som väsentligt kan försvåra utbygganden av höghastighetsjärnvägen. Götalandsbanan är en avgörande samhällsbyggnadsfråga för Borås. Samtidigt är riksintressets utbredning omfattande och täcker stora delar av de områden där kommunen vill se bebyggelseutveckling. Det är angeläget att utredning av järnvägen fortsätter så att riksintresset kan preciseras och minska i omfattning. Borås välkomnar också förtydliganden från myndigheterna gällande hur riksintressena för järnvägen ska hanteras. Fortsatt dialog mellan kommunen och Trafikverket är viktig för att möjliggöra både ett genomförande av järnvägen och en fortsatt god stadsutveckling i Borås.

2.5 Vision och mål

Borås har en vision[7] – ”Borås 2025”- som antagits av Kommunfullmäktige och tagits fram i dialog med invånarna. Visionen kan sammanfattas:

Borås utvecklar sin framtid på arvet inom textil och handel. I Borås står möten mellan människor i fokus. Möten där tillit och respekt är honnörsord och där vi tar till vara

[6] Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur 2017
[7] Borås Stad 2015 - Vision Borås 2025

individernas unika kraft, kunskap, förmåga och idéer. Borås utmärks av kreativitet och mod att tänka och handla i nya banor. I Borås lever människor tillsammans, och i harmoni med naturen och omvärlden. Viskan var förr den livsnerv som industrin byggde sin framtid på. Nu ger Viskans flöde inspiration till rekreation och upplevelser.

Vi arbetar för en hållbar utveckling där de ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionerna samverkar. Det finns en stor medvetenhet om hur livsmiljön påverkas av våra val och vi är motiverade att välja det som är bäst för en hållbar utveckling.

Visionen för Borås 2025 pekar ut följande strategiska målområden

1. Människor möts i Borås.
2. Vi tar gemensamt ansvar för barn och unga.
3. Företagandet växer genom samverkan.
4. Stadskärnan är livskraftig.
5. Medborgarnas initiativkraft gör landsbygden levande.
6. Vi har goda resvanor och attraktiva kommunikationer.
7. Vi värnar ekologisk hållbarhet lokalt och globalt.

Andra lokala mål- och styrdokument med koppling till översiktsplanen är:

- Borås Stads miljömål
- Borås Stads Energi- och klimatstrategi
- Borås Stads grönområdesplan
- Program för ett integrerat samhälle

3 Alternativ till planförslaget

3.1 Alternativ planering

Planförslaget förordar en förtätning och ett stråktänkande med koncentrerad bebyggelse och infrastruktur i anslutning till staden Borås och serviceorterna Dalsjöfors, Fristad, Sandared och Viskafors.

En alternativ planering till planförslaget är att istället för att styra mot förtätning, planera för en geografisk utbredning av staden Borås, och ta i anspråk ny mark för bebyggelse och infrastruktur.

Konsekvenserna av en alternativ planering blir generellt att investeringsbehovet för kommunal infrastruktur gällande vägnät, VA, etc., samt kommunal service riskerar att öka. Samtidigt försvåras förutsättningarna för hållbara transportsätt kraftigt, då boende i utkanten av samhället generellt sett medför ökat bilberoende.

Samtidigt kan störningar som kan uppkomma för boende vid förtätning, t.ex. i form av buller eller dålig luftkvalitet minska. Socialt sett riskerar en alternativ planering att bygga in fysiska barriärer i form av avstånd eller trafikerade vägar och öka segregationen i kommunen genom att olika boendetyper och bostadsformer skiljs åt.

3.2 Nollalternativ

Enligt Plan- och Bygglagen ska planförslaget i miljökonsekvensbeskrivningen jämföras med ett så kallat nollalternativ, vilket innebär att gällande planer fortsätter att verka utan förändringar. Det innebär i detta fall att den tidigare översiktsplanen, antagen 2006, fortsätter att gälla.

Den tidigare översiktsplanen bygger på de utmaningar, prognoser och den omvärldsanalys som var aktuell 2005-2006. Exempelvis visade prognoser på en liten befolkningsökning och för nya bostäder konstaterades att: ”tillskottet av nya bostäder kommer vara marginellt”. Översiktsplan-06 styr inte mot förtätning.

För nollalternativet gäller:

- Förordar perifert belägen bebyggelse med närhet till naturen, mindre störningar och högre grad av trafiksäkerhet.
- Produktion/industri väntas successivt försvinna.
- Ökad handel och logistikaktivitet

Nollalternativet innebär att kommunens översiktsplan inte rustar för de utmaningar som väntar och därmed inte heller fullt ut kan ta vara på de möjligheter som en tillväxt ger. Kommunen riskerar att gå miste om helhetssynen och få en mer komplicerad fortsatt planprocess.

4 Sociala och ekonomiska konsekvenser

De sociala, ekonomiska och ekologiska aspekterna samspelar och är ömsesidigt beroende av varandra. Samtidigt kan en åtgärd vara t.ex. socialt hållbar, utan att vara hållbar ur ett helhetsperspektiv. Helhetssynen är nödvändig för att åstadkomma långsiktig hållbarhet, och kräver ofta prioriteringar.

Den sociala hållbarheten handlar om att planera och bygga städer med människan i fokus. Social hållbarhet är en långsiktig process och inte ett statiskt tillstånd, därför krävs ett robust samhälle som kan hantera de utmaningar som dyker upp. En kraftig befolkningsökning, en åldrande befolkning, förändringar på arbetsmarknaden eller nya behov av vård och service är några exempel på sociala utmaningar som en kommun måste vara beredd att hantera. Social hållbarhet handlar även om generationsrättvisa, social rättvisa, tillit och medborgerligt deltagande. Långsiktig planering ska ha med sig dagens situation, framtidens och vägen dit. Stadsmiljön ska främja en god livsmiljö på lika villkor och fördela resurserna dit de bäst behövs. Ambitionerna i översiktsplanen är höga med fokus på att skapa en positiv social utveckling med hälsosamma miljöer, närhet till möten och kulturella upplevelser.

Den ekonomiska hållbarheten handlar om strategisk resursfördelning för att använda ekonomiska medel på ett sätt som gynnar ett hållbart samhälle. Goda investeringar ger långsiktiga resultat och hushållar med offentliga och privata resurser. Att investera i folkhälsofrämjande åtgärder ger avkastning på lång sikt med exempelvis lägre sjukfrånvaro och minskade ohälsotal. Att investera i förskolan ger effekter på barns skolprestationer genom hela grundskolan. En förtätning som hushållar med de kommunala resurserna ger möjlighet att satsa på kommunal service även i delar av kommunen som är mer perifera. Ekonomisk hållbarhet innebär även att markanvändningen bidrar till positiv ekonomisk utveckling för kommunens företagare och näringsliv, något som ger jobb i en attraktiv arbetsmarknadsregion. Satsningar på infrastruktur ska ge god samhällsekonomisk avkastning och stärka orternas

utveckling. Ekonomisk tillväxt är en möjlighet som ger möjlighet att genomföra strukturförändring i samhällsplaneringen.

De huvudsakliga sociala aspekterna av översiktsplanen bedöms vara Bostadsbyggande och boendemiljöer, Sociala och hälsosamma livsmiljöer, Näringsliv, arbetsplatser och handel, Tillgång till samhällsservice samt Identitet och kultur.

I översiktsplanen fastställs att kommunen ska jobba strategiskt med att skapa en god livsmiljö för alla invånare.

4.1 Bostadsbyggande och boendemiljöer

Förutsättningar

Borås växer och målet om 30 000 fler boråsare till 2035 är en viktig utgångspunkt för denna översiktsplan. Det betyder att till 2035 behöver cirka 15 000 nya bostäder byggas. Den största delen av dessa förväntas tillkomma i staden Borås, samt en stor del i serviceorterna Dalsjöfors, Fristad, Sandared och Viskafors. Det är en fortsättning för den nuvarande utvecklingen, där huvuddelen av bostadsbyggandet sker i dessa fem kärnor.

En planeringsprincip i översiktsplanen är att *”Planeringen av bostäder ska bidra till en komplettering, med varierade bostadstyper, storlekar och upplåtelseformer inom respektive område.”*

Ser man kommunövergripande så finns det en stor variation av bostäder och upplåtelseformer idag. Däremot är många områden homogena där alla hus är byggda samtidigt och i liknande form. Majoriteten av bostäderna i kommunen är flerbostadshus (57 %) och av dessa är en majoritet hyresrätter (46 %). Flest lägenheter och flerbostadshus totalt finns i Centrum och flest småhus finns i Dalsjöfors. Högst andel hyresrätter finns i Centrum, högst andel bostadsrätter finns i Sjöbo och högst andel äganderätter finns i Dalsjöfors.[8]

Borås har en fördelaktig position på marknaden om man ser till Svensk Fastighetsförmedlings trendrapport 2016. Nästan två tredjedelar av alla tillfrågade i undersökningen drömmer om ett boende en bit från staden med närhet till natur och grönområden. Samtidigt vill svenskarna också ha närhet till vatten och bra kommunikationer.

Konsekvenser

I översiktsplanens förslag till markanvändning i respektive ort framkommer inte någon analys över nuläget och vilken typ av bostadsbebyggelse som behöver kompletteras med för att få en blandning. Ser man till 2015 års handlingsplan för bostadsbyggande kan man se att en stor majoritet av planerad bostadsbebyggelse är i flerbostadshus, framförallt i Centrum. Om det är en fortgående trend så finns risken att Borås inte bebyggs med varierande bostadstyper utan istället förstärker rådande situation. Därför är det viktigt att dessa flerbostadshus innehåller en variation på lägenhetsstorlek, upplåtelseform, pris och utformning.

Ett ensidigt bostadsbyggande riskerar att utesluta grupper som efterfrågar andra boendeformer.

Ambitionen i översiktsplanen att jobba strategiskt mot en ökad blandning ger positiva sociala effekter av mer heterogena bostadsområden med större valmöjlighet.

[8] Borås Stad 2016 - Statistik bostäder

Att bostadsbyggandet ökar i kommunens fem kärnor kan leda till att även serviceorterna stärks och Borås Stad blir attraktivt för många olika målgrupper.

Att stärka Borås stadskärna med fler bostäder, handel och service skapar en dynamisk kärna som bidrar till hela kommunen. Att ha ett bra centralt utbud kan locka besökare, investeringar och etableringar.

Översiktsplanen behandlar inte renoveringar av befintligt bestånd. Eftersom flera områden består av bostäder byggda i samma period så uppstår renoveringsbehovet samtidigt. För att inte höja hyror för mycket eller låta bostäder stå med dålig standard krävs en plan för en hållbar renovering av det befintliga beståndet.

En tydlig viljeriktning för framtida bostadsbyggande kan stimulera marknaden att investera i Borås. Tydlighet med vilka kriterier som kommunen kommer kräva av byggbranschen leder ofta till ökad investeringsvilja då förutsättningarna blir hanterbara.

Åtgärdsförslag

Det finns i dagsläget blandning i det totala bostadsbeståndet om man ser till hela kommunen. Framtida planering bör eftersträva att upprätthålla en balanserad blandning för att bibehålla detta, och samtidigt verka för att undvika segregerade delområden. En analys över brist, behov, utbud och efterfrågan i respektive ort bör göras och styra planeringen mot den variation och blandning som översiktsplanen förespråkar.

Att använda markanvisning som ett verktyg och ställa krav på typ av bebyggelse så att bostäderna möter efterfrågan och skapar ett blandat utbud.

Att prioritera detaljplaner som bidrar till ökad blandning och variation i de olika områdena.

Våga testa nya bostadslösningar så som stadsvillor, radhuskoncept inkorporerat i flerbostadshus eller upplåtelseformer som är nya för kommunen (eventuellt kooperativ hyresrätt).

Eftersom planförslaget skriver att konsekvenser av planerade åtgärder ska bedömas utifrån olika gruppers perspektiv föreslås upprättande av en rutin på att göra sociala konsekvensanalyser och barnkonsekvensanalyser i planärenden.

En översiktsplan hanterar inte detaljfrågor om bostadsmiljöer, men framtida kommunalt detaljplanearbete kan behöva hantera gårdsmiljöer och offentliga rum på kvartersmark och allmän platsmark. Krav bör finnas i detaljplaner för bostäder på privata och halvprivata platser med god utformning. Detta kan hanteras exempelvis genom kvartersutformning, planterbara bjälklag, gott mikroklimat och uppföljning på gårdsmiljöns gestaltning.

4.2 Sociala och hälsosamma livsmiljöer

Förutsättningar

I översiktsplanen beskrivs att kommunens delar ser olika ut, socialt och ekonomiskt. Det ses som en styrka i meningen att staden erbjuder en mångfald av miljöer, men det är samtidigt en utmaning att människor lever uppdelat utifrån socioekonomisk bakgrund. Genom att separerade stadsdelar och tätorter byggs ihop kan mångfald och trygghet främjas. Vidare beskriver översiktsplanen att livsmiljöer ska vara hälsosamma genom att uppmuntra till en aktiv livsstil. Människor ska kunna mötas på offentliga platser, både i sitt närområde och på stadens gator och torg. Barns och ungdomars behov är en viktig utgångspunkt i all planering.

I Borås finns en stor andel ensamhushåll, 46 %. Ensamhushåll utan barn är det vanligaste. Centrums kommundel är det område som har högst andel ensamhushåll utan barn. Stadsdel Norrby är det område med flest hushåll med 5 personer eller fler (18 % är 5 personer eller fler jämfört med stadskärnan som har 1 %).[9] Det innebär att det ser olika ut i kommunen i hur man bor och därmed också behoven i den lokala livsmiljön.

Konsekvenser

Översiktsplanens strategiska inriktning att förtäta genom att blanda olika bostadsformer kan innebära att den demografiska situationen förändras. Exempelvis att det flyttar in barnfamiljer i ett område som primärt befolkats av äldre eller att singelhushåll får storhushåll som grannar. Det gör att livsmiljön förändras och nya möten kan uppstå.

Översiktsplanen föreskriver att planeringen ska utgå från barnperspektivet, genom att man lyssnar på barn och unga om hur de använder och vill använda den byggda miljön.

Att fysiska barriärer byggs bort är positivt för att människor ska kunna röra sig mellan områden, men sociala och kulturella aktiviteter eller institutioner krävs för att locka människor att ta sig till nya platser.

Hälsosamma vanor etableras redan i tidig ålder och fokus på barn och ungas möjligheter att gå och cykla i vardagen kan ge långsiktiga hälsoeffekter.

Översiktsplanen nämner att mötesplatser ska finnas på allmänna ytor. Det är även viktigt att inkludera inomhusverksamheter så som öppna förskolan, bibliotek, föreningslokaler, mötesplatser för äldre eller daglig verksamhet.

En planeringsprincip är att trygghet och säkerhet ska beaktas vid utformning av det offentliga rummet och i trafikmiljöer, samt stärks på otrygga platser genom väl genomtänkt gestaltning.

Åtgärdsförslag

Temporära evenemang eller nya sociala arenor kan fungera som dragare för att få människor att röra sig mellan områden.

Översiktsplanen föreskriver att planeringen ska utgå från barnperspektivet, genom att man lyssnar på barn och unga om hur de använder och vill använda den byggda miljön. I mindre orter kan gärna lokalsamhället involveras i utformningen av det offentliga rummet. Goda erfarenheter finns från andra svenska kommuner där ungdomar planerat en yta, något som visat sig vara både resurseffektivt och uppskattat.

Det är ett ständigt pågående arbete att upprätthålla och skapa en trygg miljö för alla, och åtgärder som belysning, tillgänglighetsanpassning eller närvaro av trygghetsskapande aktörer behöver utvärderas löpande.

4.3 Näringsliv, arbetsplatser och handel

Förutsättningar

Översiktsplanens intention är att i Borås ska företag ha goda villkor att verka och utvecklas, samtidigt som det ska vara attraktivt att flytta verksamheter hit. Personalintensiva verksamheter ska därför lokaliseras i centrala delar av kommunen, företrädesvis i Borås, men även i serviceorterna. Storskaliga, störande och transportintensiva verksamheter ska lokaliseras utanför den blandade stadsmiljön för

[9] Statistik Borås Stad 2016

att möjliggöra en förtätning av tätorterna och undvika tung trafik genom staden. De större handelsområdena ska fortsätta att utvecklas som handelsområden men ingår även som en del i utvecklingen av den blandade staden. Bostäder kan med fördel integreras med handel för att skapa en blandning av funktioner med nära avstånd som tillför aktivitet fler timmar på dygnet. Därför föreslås inga nya externa handelsområden. Högskolan och det kunskapsintensiva näringslivet ska ges utrymme att växa inom staden.

Borås tradition som textilt centrum lever kvar och har stor betydelse för näringslivsstrukturen. I Borås jobbar en majoritet inom vård (19 %), handel (17 %) och företagstjänster (13 %).[10]

De två kvinnodominerade branscherna är utbildning samt vård och omsorg. Enligt Borås program för jämställdhet ska kommunen jobba aktivt för att bli en jämställd arbetsgivare.[11]

Borås utgör en egen arbetsmarknadsregion med inpendling från framförallt Sjuhäradskommunerna. 13 000 personer pendlar till arbete i Borås och 9000 pendlar från Borås till andra kommuner. Den största enskilda pendlingsrelationen finns mellan Borås och Göteborg med ungefär lika många pendlare i båda riktningarna.

Konsekvenser

Olika branscher och verksamheter har olika incitament att etablera sig i en kommun, men alla behöver personal som kan bo nära eller pendla till sin arbetsplats. Att skapa en attraktiv stadsmiljö med god tillgång till bostäder gynnar företag som ska rekrytera personal.

Att ge utrymme för utbildning och högskola gynnar det lokala näringslivet och lockar unga människor till staden. Kan studenterna dessutom få en god bostad och ett jobb i Borås så har kommunen utökat sin befolkning med viktiga resurser.

Externa handelsområden riskerar att konkurrera ut centrumnära handel och därmed motverka en attraktiv stadskärna. Därmed är det fördelaktigt att inte etablera nya externhandelsområden. De befintliga handelsområdena kan utvecklas till stadsdelscentrum med stor räckvidd ifall de kompletteras med bostäder och andra funktioner.

Strategierna för ett förenklat och effektiviserat pendlingsnät är en viktig förutsättning för att stimulera arbetsmarknaden. Att hållplatslägen och stationer ligger väl integrerade i den bebyggda miljön blir viktigt för att människor ska välja att resa kollektivt. Ju fler som reser kollektivt, går eller cyklar desto mer kapacitet frigörs för näringslivets transporter och flöden.

Om pendlingen till och från Göteborg försvåras i och med stora förändringar i busslinjes dragning (så som olika bygg- och infrastrukturprojekt) kan det påverka Borås.

Åtgärdsförslag

Eftersom Borås har en strategi att jobba med jämställt arbetsliv och vårdsektorn är en av de största arbetsgivarna för kvinnor, kan översiktsplanen kompletteras med en strategi för jämställd näringslivsutveckling. Södra Älvsborgs sjukhus är en viktig resurs i kommunen men lyfts inte i översiktsplanen.

[10] Borås Stad 2016 - Statistik sysselsättning och pendling
[11] Jämställdhetskartan 2017

4.4 Tillgång till samhällsservice

Förutsättningar

Översiktsplanens strategi innebär att skapa ett enkelt vardagsliv för alla boråsare där staden erbjuder service inom rimligt avstånd. Offentlig service bör samlokaliseras med kommersiell service, företrädesvis i stadens och serviceorternas centrala delar samt vid noder och stadsdelstorg. Serviceorterna i Borås ska erbjuda lokal service som skolor, vård, äldreomsorg och viss kommersiell service i kollektivtrafiknära lägen till mindre orter och landsbygd i omlandet. Barn ska på ett tryggt sätt kunna ta sig till skola och fritidsverksamheter utan vuxens sällskap. Mark för offentlig service ska reserveras tidigt i planeringsprocessen för att säkerhetsställa goda lägen och att behoven för olika typer av verksamheter tillgodoses.

Sveriges demografiska utveckling pekar mot en växande andel äldre människor. Det ökar behovet av bostäder och omsorg. En del vill bo kvar på sin hemort när de blir äldre, andra vill flytta närmare servicefunktioner i mer centrala delar. Ofta saknas sådana alternativ, vilket gör att flyttkedjor bromsas upp och förvärrar bostadsbristen.

Borås har en fördelaktig demografisk struktur med en jämn befolkningspyramid och alltså en jämn fördelning mellan åldersgrupper. Det innebär att den skattebetalande yrkesverksamma befolkningen kan väga upp för den mer servicekrävande yngre och äldre befolkningen.[12]

Konsekvenser

Borås har flera bostadsområden som är homogena i sin utformning och demografi. Det kan innebära en risk för skolsegregation där barnen går i relativt homogena klasser. En blandning i bostadsutbud kan även innebära större heterogenitet i lokala skolklasser.

Att erbjuda lokal service i hela kommunen kan skapa en trygghet för brukaren som exempelvis får skola, äldrevård eller daglig verksamhet i sitt närområde.

Samhällsservice bör vara nåbar med kollektivtrafik, gång och cykelstråk för att underlätta för exempelvis äldre som inte kör bil, samt i övrigt ge förutsättningar för jämlik tillgång till samhällsservice (se avsnitt 6 Miljökvalitetsmål, där även Jämställdhetsmål beskrivs). Att stärka länkarna mellan landsbygd och serviceort kan bidra till en underlättad vardag för äldre och vårdtagare. Detta kommer behöva vägas mot tidsvinster och effektivitet i kollektivtrafiksystemet – ju färre hållplatser i rakare stråk desto effektivare är resan men man missar också uppsamlingsområden om hållplatser dras in.

Att barn kan röra sig utan vuxens sällskap underlättar för vardagslivet, barns frihet och kan motverka farliga trafiksituationer genom att föräldrar kör mindre bil i skolområden.

De ekonomiska vinster som kommunen kan göra genom att slå ihop serviceenheter eller flytta på verksamheter bör alltid ställas mot de sociala konsekvenser som uppstår av exempelvis längre resväg, förändrat serviceutbud eller otrygghet.

Åtgärdsförslag

Kommunen kan med fördel utreda och diskutera krav på utformning av skolmiljö. Det finns nationella riktlinjer kring ytmått för grundskola, både inne och ute, i relation till elevantal. Det finns även lagkrav genom skollagen på pedagogiska kvaliteter i

[12] Borås Stad 2016 - Befolkningsprognos 2016-2020

skolmiljö. Att satsa på en god skolmiljö gynnar folkhälsan, skolresultaten och skapar en attraktiv livsmiljö.

Kommunen kan studera alternativ för samutnyttjande av servicelokaler.

Studera behovet av samhällsservice förutom vård och skola – finns det behov av sociala arenor för daglig verksamhet, träffpunkter för äldre eller öppna förskolor?

4.5 Identitet och kultur

Förutsättningar

Översiktsplanen beskriver hur Borås moderna näringsliv bär och förädlar arvet som textilstad, men att arvet också lever i den fysiska miljön. Byggnader och platser från textilindustrins tid har stor potential att bli en del av morgondagens stad, och översiktsplanen vill lyfta fram den textila identiteten när framtidens bostads- och arbetsplatsmiljöer byggs. Det kräver respekt för det gamla och nya idéer.

Den översiktliga kommunala planeringen ska främja en positiv social utveckling, med hälsosamma miljöer, närhet till möten med andra, och till kulturella upplevelser. För Borås är det självklart att bygga ett långsiktigt hållbart samhälle med likvärdiga och goda levnadsförhållanden för alla. Därför ska tillgång till utbildning, gemenskap, trygghet, hälsa, jämlikhet, integration och kultur vara självklara.

I Borås ska människor kunna mötas oavsett social bakgrund och ålder. Möten främjas genom fler rörelser mellan stadsdelar och orter, och med fler och attraktiva mötesplatser. Att människor exponeras för olikheter, olika kulturella uttryck och livsstilar, ger inspiration till nya idéer, tankesätt och tolerans. Översiktsplanen strävar efter en byggd miljö som inbjuder till spontana och gränsöverskridande möten.

Konsekvenser

När staden förtätas påverkas stadsbilden och därmed identiteten. Ny bebyggelse har potential att samspela med det gamla och lyfta en stads identitet, men det kräver en stor omsorg gällande gestaltning. Då byggbranschen blir mer och mer standardiserad riskerar nyproduktion att sakna lokal identitet eller uttryck.

Att Borås har en tydlig textilindustriell historia bör värnas utan att tappa andra aspekter av Borås identitet. Landsbygdens kvaliteter, kulturlivets utbud eller historiska monument med mera bör också inkluderas i den fysiska planeringen.

Att främja en positiv social utveckling innebär även att stötta de rörelser och institutioner som bidrar till detta. En översyn av kommunens bidrag till ideella näringar, ungdomsverksamhet eller kulturyttringar med mera bör följa detta mål.

När en stad står inför en stor förändring och utveckling krävs förankring i lokalsamhället och att boråsarna är med i formandet av den nya identiteten. Annars riskerar det att uppstå sprickor mellan det nya och det gamla.

Översiktsplanen beskriver att kulturutbudet ska säkerställas och utvecklas, något som är viktigt att göra tillsammans med lokala aktörer och influenser. Se även avsnitt 5.8 Kulturmiljö.

Åtgärdsförslag

Ta fram gestaltningsprinciper och kvalitetsprogram som bidrar till att uppnå visionen och målet om att värna den lokala kulturmiljön och den egna identiteten. Dessa krav används sedan i markanvisningar, planhandläggning och bygglov.

Att Borås tillåts fortsätta forma sin kollektiva identitet genom invånarnas egna initiativ.

Att utveckla landsbygden på sina villkor och lyfta de aspekter som invånarna själva värnar om.

4.6 Ekonomisk tillväxt

Förutsättningar

Forskning om tillväxt[13,14] och attraktionskraft visar på flera viktiga generella faktorer för ekonomisk tillväxt i en region:

- Flerkärnighet, både regional och kommunal flerkärnighet. Att det finns variation i utbud av platser för boende och vistelse
- Forskning och utveckling, samarbete mellan näringsliv och högskola/universitet och förutsättningar för entreprenörskap och teknikutveckling
- Infrastruktur dels i form av vägar och järnväg för en regional arbetsmarknad, men även digital infrastruktur och grundläggande kommunal service
- Attraktionskraft, trivsel och trygghet för invånare och företag
- Mångfald i idéer och människor, utbud av varor samt tjänster

Konsekvenser

Planförslaget stödjer de faktorer som generellt bedöms gynna regional ekonomisk tillväxt. Översiktsplanen utgår från nuläget i kommunen med en förväntad tillväxt i befolkning och ekonomi, och styr därmed utifrån prognoser om ökat behov av transporter, bostadsbyggande och verksamhetslokaler.

En struktur med förtätning i anslutning till Borås stad och serviceorterna, samt längs utpekade stråk minskar behovet av nyinvesteringar i kommunal infrastruktur, jämfört med nollalternativet. Om ny bebyggelse generellt uppförs spritt över kommunen istället för koncentrerat till utpekade stråk, innebär det att kommunens kostnader för investeringar i infrastruktur ökar mer.

Förtätning av bebyggelse och infrastruktur ger också möjlighet att koncentrera flöden av människor till starka stråk som ger bättre handelslägen jämfört med om flöden sprids ut över större geografisk yta.

Sammantaget bedöms planförslaget ge större förutsättningar att tillvarata och stärka ekonomisk tillväxt jämfört med nollalternativet. Den tidigare översiktsplanen hade en annan utgångspunkt och utgick från andra prognoser om tillväxt.

5 Miljökonsekvenser

De sociala, ekonomiska och ekologiska aspekterna samspelar och är ömsesidigt beroende av varandra. Helhetssynen är nödvändig för att åstadkomma långsiktig hållbarhet, och kräver ofta prioriteringar.

För att åstadkomma långsiktig ekologisk hållbarhet är det till exempel helt nödvändigt att bygga på människors beteende och sociala samspel, det måste också finnas ekonomiska resurser och ekonomisk bärkraftighet som stödjer miljöförbättrande åtgärder.

[13] Mellander 2008
[14] ISA m.fl. 2004.

Den ekologiska dimensionen handlar om påverkan på naturen och dess ekosystem, markanvändning och konsekvenserna för att bibehålla den stabilitet och balans som våra samhällen är beroende av. I detta avsnitt beskrivs planförslagets påverkan direkt och indirekt.

5.1 Hushållning med naturresurser

Förutsättningar[15]

Med hushållning av naturresurser avses här såväl användning av energi, råvaror som förutsättningar för resurseffektiv livsstil i planförslaget. Användning av naturresurser ur miljöperspektiv kan innebära uttag av icke förnyelsebara råvaror i form av exempelvis berg/naturgrus, metaller och oljebaserade råvaror eller förnyelsebara råvaror som trä eller biobränslen. Såväl användning av förnyelsebara som icke förnyelsebara råvaror medför energikrävande utvinning eller förädling samt ofta utsläpp till luft och vatten. Med resurseffektiv livsstil menas exempelvis möjlighet till effektiva och miljöanpassade transportsätt. Relevanta aspekter av hushållning av naturresurser i planen bedöms vara:

- Utvinning av berg och naturgrus
- Förutsättningar för energiförsörjning
- Vattenförsörjning
- Användning av mark för bebyggelse och infrastruktur
- Förutsättningar för hållbara transportsystem

Den viktigaste aspekten av naturresursanvändning i Sverige och i världen idag är användning och utsläpp av fossila växthusgaser. Utsläpp av växthusgaser är ett av de stora hoten mot samhället och en av vår generations största utmaningar med risk för genomgripande påverkan på klimatsystemen och därmed förutsättningarna för samhället. En påverkan som vi redan idag ser effekter av med förändrat klimat och smältande polarisar. Möjligheten att vända den här utvecklingen med ökade utsläpp av växthusgaser kräver omfattande åtgärder väldigt snabbt.

En av de viktigaste växthusgaserna är den koldioxid som bildas vid förbränning av fossila bränslen som kol, olja och naturgas. Av dessa utsläpp står transporter för en betydande del som också ökar. För att nå resultat är det därför avgörande att planera för ett samhälle där förbrukningen av fossila bränslen minskar.

Utvinning

Inom Borås finns berg och en mindre mängd naturgrus. Med naturgrus avses naturligt sorterade jordarter som till övervägande del består av fraktionerna sand, grus, sten och block[16].

Naturgrus är en ändlig resurs och ska användas endast om det inte är möjligt att ersätta med bergkross.

Energiförsörjning

Det kommunalägda bolaget Borås Energi och Miljö producerar biogas, fjärrvärme, fjärrkyla och el med förbränning, vattenkraft och solenergi. Funktioner kommer att samordnas i en ny anläggning på Sobacken då även reningsverket flyttas hit och en ny fjärrvärmeanläggning byggs. Sobacken utvecklas för att på sikt utgöra ett samlat

[15] Översiktsplan 2017
[16] Lag (1995:1667) om skatt på naturgrus

energi- och miljöcentrum (EMC) för avfallshantering, energiproduktion och på sikt avloppsrening.

Vattenförsörjning

Öresjö är huvudvattentäkt i Borås och förser ca 87 000 personer i Borås med kommunalt dricksvatten. Vattnet renas i Sjöbo vattenverk. Alla vattentäkter inom Borås Stad som utnyttjas till produktion av allmänt dricksvatten, även reservvattentäkten Ärtingen, har ett gällande skyddsområde. För de mindre täkterna bedrivs ett arbete med att uppdatera skyddsföreskrifterna. Det finns fler möjliga vattentäkter inom kommunens gränser än de som används för allmän försörjning.

Inom Borås Stad finns tolv identifierade potentiella dricksvattenresurser. Två av dem, Öresjö och Ärtingen, används redan för den allmänna produktionen av dricksvatten och omfattas av vattenskyddsområden. Samma sak gäller för Tolken, som ingår i vattenskyddsområdet för Öresjö. De identifierade grundvattensresurserna är stora, men kan inte ensamt leverera den mängd dricksvatten som Borås har behov av. Behovet av dricksvatten kommer sannolikt inte sjunka i framtiden och utvecklingen mot stora produktionsanläggningar kommer förmodligen fortsätta. Se även avsnitt 5.3 Vattenmiljö.

Markanvändning för bebyggelse och infrastruktur

Boråsarna blir fler, både genom positivt födelseöverskott och positiv nettoinflyttning. Med utgångspunkten att Borås befolkningsutveckling fortsätter i samma takt, över en 20-årsperiod, förväntas folkmängden vara ca 140 000 år 2035 (30 000 fler än idag). Fler invånare i Borås innebär att staden behöver fler bostäder i goda lägen och med anknytning i första hand till befintlig infrastruktur där ingrepp redan har gjorts. Till år 2035 förväntas ca 15 000 nya bostäder behöva byggas i Borås, vilket innebär att mark behöver tas i anspråk för ny bebyggelse.

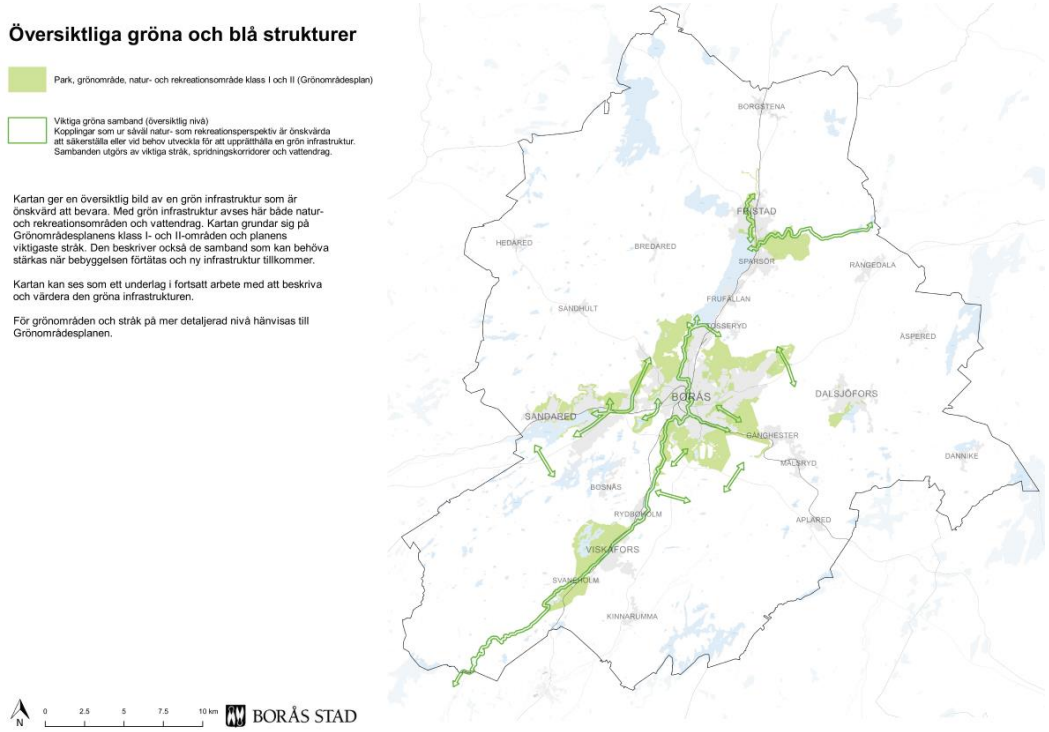

Figur 5 Ur ÖP 2017, markanvändning gröna och blå strukturer.

13 000 personer pendlar till arbete i Borås och 9000 pendlar från Borås till andra kommuner. Idag sker mycket av pendlingen med bil och Borås är idag en relativt bilburen stad. Att många persontransporter sker med bil är en utmaning för framkomligheten i Borås. Samtidigt som kommunen växer kommer antalet fordon på Borås vägar att öka. I kommunen går stora vägar genom staden Borås. Det skapar god tillgänglighet och bidrar till den starka logistikbranschen. Det påverkar dock både miljön och framkomligheten negativt och bidrar till en trafikdominerad stadsmiljö.

Kommunen står inför en utmaning avseende avvägning mellan trafikens behov av markanvändning för infrastruktur i staden och behov av mark för bebyggelse och grönytor.

Översiktsplanens planeringsprinciper föreskriver förtätning och satsning på kollektivtrafik, gång och cykel.

Areella näringar

De areella näringarna har stor betydelse för naturvård, landskapsbild och ekonomi. Områdena har förutom betydelse för jordbruksproduktion också natur- och kulturvärden och kan ingå i värdefulla kulturlandskap med vacker landskapsbild.

De jord- och skogsbruk som finns i kommunen är relativt små. Det är värdefullt att behålla och utveckla det jord- och skogsbruk som finns för att möjliggöra en närodlad livsmedelsförsörjning, för att vårda skogen och hålla landskapet öppet.

Översiktsplanens övergripande inriktning är att bebyggelse hålls inom tätort, vilket minimerar ianspråktagande av jord- och skogsbruksmark.

Konsekvenser

När befolkningen ökar i Borås ökar även uttagen av naturresurser. Det ställer krav på markanvändning, dricksvattenuttag, avfallshantering och energiutvinning. Nya bostäder och vägar kräver även resurser i byggnadsskedet.

De ekologiska och ekonomiska konsekvenserna av markanvändningen innebär att förutsättningarna för resurseffektivt nyttjande av naturresurser ökar vid en förtätning i lägen som är lokaliserade i anslutning till befintlig infrastruktur för bil- och cykelvägar, kollektivtrafik, utbyggt VA-nät, digitalisering etc. En utbyggnad av bostäder och verksamhetslokaler i anslutning till kollektivtrafik ger goda förutsättningar för resande med kollektivtrafik eller cykel.

Planförslaget bedöms stödja en resurseffektiv markanvändning genom att i huvudsak förtäta bebyggelse i anslutning till befintlig infrastruktur och inte ta i anspråk jordbruksmark eller skogsmark i någon större utsträckning. Inriktningen är att staden långsiktigt utvecklas mot en tätare bebyggelse. Detta ger också gynnsamma förutsättningar för flera sociala konsekvenser avseende mötesplatser och handel. Övervägande del av bebyggelseutvecklingen sker inom dagens tätortsgräns. Inriktningen mot ökad kollektivtrafik minskar risken att lokaltrafik belastar riksväg 40 vilket ger ökad framkomlighet för riksvägen som också är riksintresse för kommunikation.

Nollalternativet innebär en minskad styrning mot hållbara transportsätt vilket bedöms innebära att utsläpp till luft och buller från biltrafiken ökar mer än i planförslaget.

Detta innebär även att belastningen kan öka exempelvis på riksväg 40. Framtagna prognoser visar på att föreslagen bebyggelsestruktur ger en minskning med ca 5 % av transportarbetet år 2040 jämfört med nollalternativet, trots att beräkningen inte tar hänsyn till förväntat ändrat resebeteende/transportval då fler invånare får tillgång till tillgänglig kollektivtrafik och cykelnät.

Nollalternativet bedöms också innebära en minskad styrning mot bebyggelse i anslutning till befintlig infrastruktur för service.

Sammanfattningsvis bedöms planförslaget stödja en resurseffektiv hantering av naturresurser.

Åtgärdsförslag

För att tillgodose klimatmål och mobilitetsbehov behöver kollektiva färdmedel och gång-och cykelbanor prioriteras i stadsrummet. Detta är särskilt viktigt i stadens urbana stråk och till serviceorterna. Det är därför mycket viktigt att översiktsplanens principer får genomslag i detaljplaneringen och kompletteras med andra styrmedel. Exempelvis kan, för särskilt viktiga områden, sektorsövergripande arbete så som Grön Transportplan prövas, där kommunen och övriga aktörer i området åtar sig att genomföra hållbara mobilitetsåtgärder.

Götalandsbanans centrala stationsläge är en förutsättning för bedömningen och en mycket positiv åtgärd.

5.2 Luftmiljö

Förutsättningar

Frisk luft fri från luftföroreningar innebär att miljö och människors hälsa inte påverkas negativt. Luftföroreningar kan vålla sjuklighet och förkorta den förväntade livslängden hos människor, men även bidra till växtskador, korrosion, nedsmutsning, övergödning, försurning och klimatförändringar. Utsläppen kommer från transporter, förbränning, uppvärmning och industrier. Luftföroreningar transporteras även in i Sverige från andra länder.

Miljöförvaltningen i Borås mäter halterna av föroreningar i luften. Modelleringar av utsläppens spridning och inventeringar av påverkan på lavar och skog utförs. Dessutom mäts nedfallet av radioaktiva ämnen.[17] Borås Stad deltar i Luftvårdförbundet för västra Sveriges (Luft i Väst) arbete. Förbundet samordnar mätningar av luftföroreningar, vindar och nederbörd liksom modellering av spridning av olika luftburna ämnen för 40 kommuner och många företag.[18]

Översiktsplanen innebär att fler människor kommer vistas på samma yta inom de områden där staden förtätas, en förtätning i centrum kan också leda till lokalt mer trafik. Samtidigt ger förtätningen i sig förutsättningar för att biltrafiken generellt i kommunen och i regionen minskas till fördel för fler transporter med kollektivtrafik och cykel/gång.

Översiktsplanen samt utbyggnad av Götalandsbanan innebär också stärkt koppling med omkringliggande regioner vilket ger förutsättningar för minskat bilresande.

[17] Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Luft
[18] Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Luft

Partiklar

Sedan 2008 har Borås kontinuerliga mätningar av PM10. Mätningarna har visat att halterna inte överskrider miljökvalitetsnormen för årsmedelvärdet och dygnsmedelvärdet.[19] Enligt miljökvalitetsnormen för dygnsmedelvärdet av PM10 får halten överstigas 35 gånger på ett år. År 2016 överskreds dygnsmedelvärdet miljökvalitetsnormen för PM10 4 gånger fram till den 6 maj, se figur nedan.[20] År 2015 överskreds dygnsmedelvärdet totalt 8 gånger.[21]

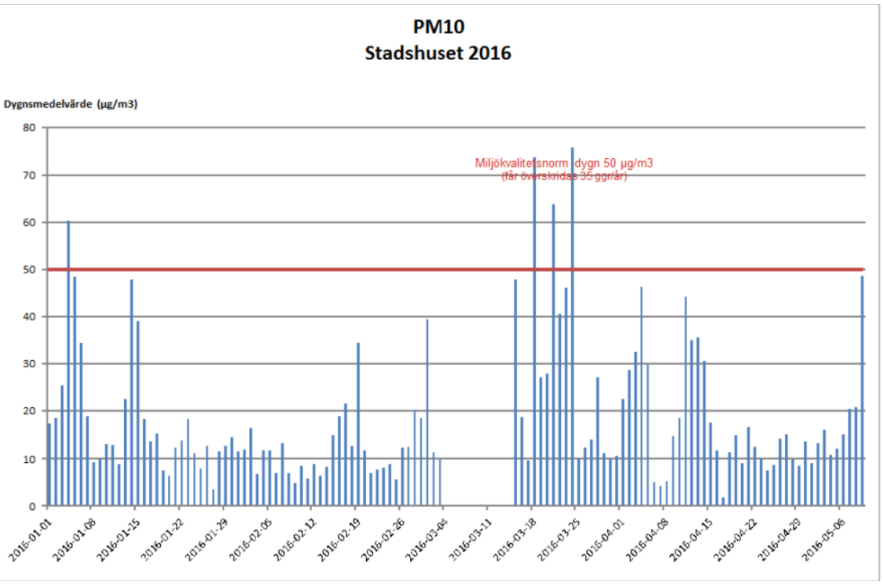

Figur 6 Resultat av luftmätningar vid Stadshuset på Kungsgatan (PM10).[22]

Kväveoxider (NO_2 och NO)

Borås mätte fram till år 2015 kvävedioxid i centrala Borås på två ställen; i gaturum och ovan tak (mätningarna har avbrutits på grund av ombyggnation). Enligt precisering av miljömålet Frisk luft ska årsmedelvärdet på kvävedioxid inte överstiga 20 µg/m^3. Enligt mätningarna i gaturummet låg årsmedelvärdet på 21 µg/m^3 år 2015, alltså något över miljömålet. År 2011 var årsmedelvärdet av kvävedioxid enligt mätningarna 30 µg/m^3. Miljökvalitetsnormen för kvävedioxid är 40 µg/m^3 som årsmedelvärde, vilket innebär att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid uppfylls enligt mätningarna i gaturummet i Borås. Ovan tak är halterna generellt lägre än i gaturummet och de understeg både miljömålet och miljökvalitetsnormen år 2014 (mätresultat för 2015 saknas).[23] Kvävedioxidhalten har även mätts kampanjvis år 1991,1994, 2007 och 2012 i Borås. Mätningarna visar att halterna har varit konstanta eller bara minskat marginellt och visar på samma tendens som för mätningar ovan tak i Borås samt i andra kommuner i Sverige.[24]

[19] Luft i Väst 2016
[20] Borås Stad 2016 - PM10
[21] Luft i Väst 2016
[22] Borås Stad 2016 - PM10
[23] Luft i Väst 2016
[24] IVL 2012

Övriga luftföroreningar

Svaveldioxid och bensoapyren (ett mått på Polyaromatiska kolväten, PAH) har uppmätts till låga halter i Borås. Svaveldioxid mäts kontinuerligt och årsmedelvärdet 2015 var 0,7 µg/m^3. Bensapyren mättes under 2009 genom analyser på PM10-filter från tidigare års mätningar och halten var 0,00015 µg/ m^3 i gaturumsmiljö.

Bensen (som används för att mäta Lättflyktiga organiska föreningar, VOC) uppmättes år 2014 till 3,3 µg/m^3 i Borås. Miljömålet om 1 µg Bensen/m^3 överskreds då men miljökvalitetsnormen om 5 µg Bensen/m^3 uppfylldes. [25]

Konsekvenser

Översiktsplanen stödjer förtätning vilket innebär att fler människor kommer att visas på samma yta inom de områden där staden förtätas. När staden förtätas påverkas fler människor av de luftföroreningar som kan uppkomma i de förtätade områdena. En förtätning i centrum kan också leda till lokalt mer trafik. I utsatta lägen kan förtätning medföra försämrad luftomblandning vilket kan ge en lokalt sämre luftmiljö. Det blir därför viktigt att i den framtida planprocessen studera dessa faktorer närmare för att undvika negativa konsekvenser.

Samtidigt är luftföroreningar till stor del regionala, och härrör till övervägande del från utsläpp från förbränningsmotorer i biltrafik. Översiktsplanen styr mot hållbart resande och minskade trafikflöden med minskade utsläpp av luftföroreningar regionalt sett. Götalandsbanan innebär överflyttning av trafik från väg till järnväg inom regioner. Detta innebär en minskning av luftföroreningar i Borås omgivning vilket även minskar halterna i Borås.

Miljökvalitetsnormer bedöms klaras inom kommunen för samtliga luftföroreningar som mäts i Borås. Miljömålet för kväveoxider tangerades 2015 och målet för VOC överskreds 2014.

Översiktsplanen stödjer planering för en sammanhängande grönstruktur i Borås stad. Som motvikt till förtätningen är det viktigt med planering av grönstruktur för att bevara grönytornas ekosystemtjänster som exempelvis luftrening.

Sammanfattningsvis stödjer planförslaget en god luftmiljö.

Åtgärdsförslag

Fortsatt uppföljning och bevakning av luftmiljön.

Reservera grönytor i lägen med höga halter luftföroreningar, utformning med särskild hänsyn till vegetation med ekosystemtjänster som gynnar god luftkvalitet.

Analys av mikroklimat/luftmiljö i nya detaljplaner i utsatta lägen.

5.3 Buller

Förutsättningar

Buller har stor påverkan på vår hälsa och den kan påverka vår möjlighet till en god livskvalitet. Idag finns flera studier som pekar på att långvarig exponering för flyg- och vägtrafikbuller kan öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar. Temporärt och permanent buller får inte överskrida de bullernivåer som finns för byggnation och trafik. Hänsyn

[25] Luft i Väst 2016

ska även tas till Trafikverkets nya riktlinjer för vibrationer vid väg. Bullret från en trafikled varierar mycket vid olika tidpunkter beroende på trafikens täthet och sammansättning. Buller från industriverksamhet kan uppstå från själva produktionen och bullrande transporter till och från industrierna.[26]

Under 2012 kartlade Borås Stad omgivningsbuller som orsakas av väg och järnväg. Beräkningarna finns redovisade på kartor, se figurer nedan.

Kartorna visar den beräknade situationen för omgivningsbuller år 2012, utomhus vid fasad. Befintliga bullerskydd såsom bullervallar och bullerplank har tagits med i beräkningarna medan eventuella enskilda fastigheters bullerplank eller murar inte är med i beräkningarna. Det gör att den enskilda fastigheten kan ha en lägre bullernivå än den som visas i kartan. Inga bullerskydd utmed järnvägsspåren finns med i beräkningarna.

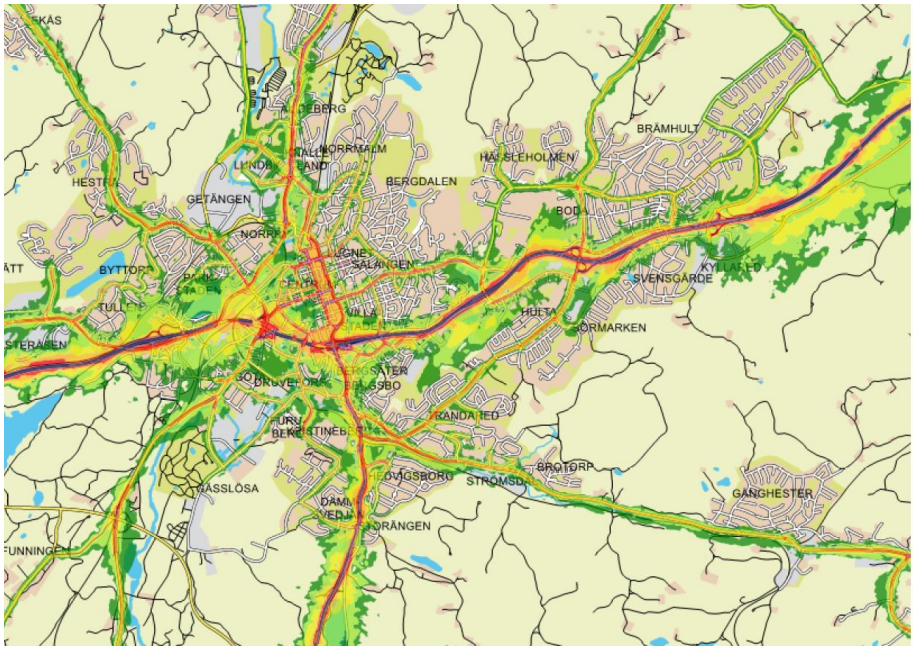

Figur 7 Buller från vägtrafiken i Borås. Färgmarkeringarna i kartan visar olika dygnsmedelvärden för ljudnivåer i området runt vägar i Borås. Mörkgrönt representerar ljudnivåer på 45-49 dBA, ljusgrönt 50 - 54 dBA, gult 55 - 59 dBA, orange 60 - 64 dBA, rött 65 – 69 dBA, violett 70 - 74 dBA, mörkblått > 75 dBA.[27]

[26] Borås Stad 2015 - Miljöbarometern Buller
[27] Borås Stad och lantmäteriet 2016

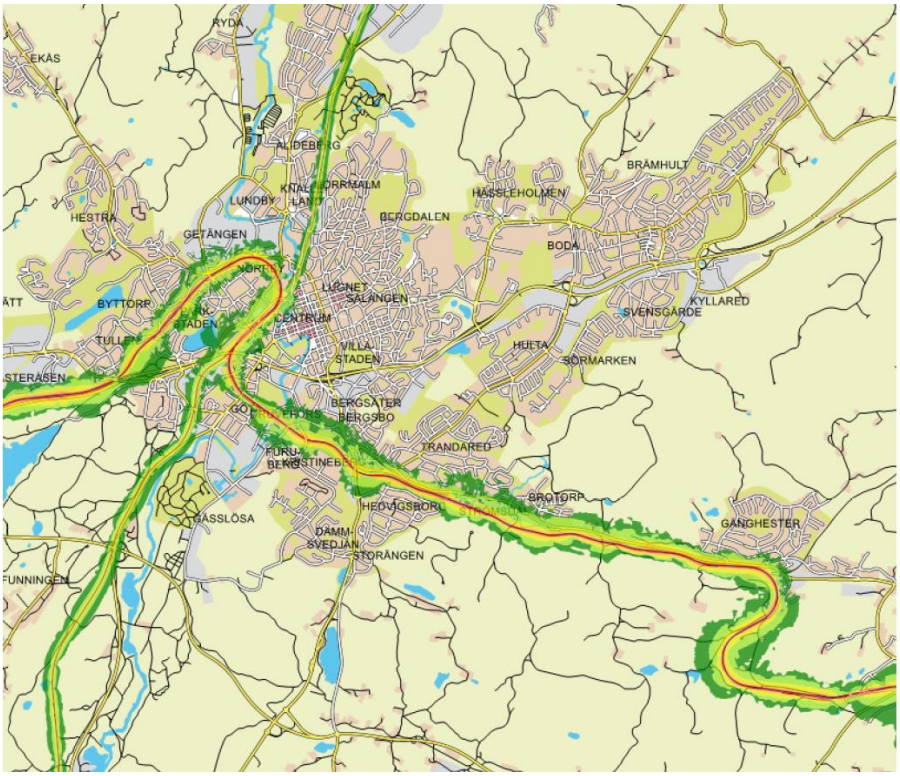

Figur 8 Buller från järnvägen i Borås. Färgmarkeringarna i kartan visar olika dygnsmedelvärden för ljudnivåer i området runt järnvägen. Mörkgrönt representerar ljudnivåer på 45-49 dBA, ljusgrönt 50 - 54 dBA, gult 55 - 59 dBA, orange 60 - 64 dBA, rött 65 – 69 dBA, violett 70 - 74 dBA, mörkblått > 75 dBA.[28]

Trafikbullerförordningen (SFS 2015:216) föreskriver att buller från spårtrafik och vägar inte bör överskrida 55 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad, och 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal ljudnivå vid en uteplats om en sådan ska anordnas i anslutning till byggnaden.

I 2012 års bullerkartläggning beräknades ca 40 procent av Borås Stads invånare vara utsatta för bullernivåer mellan 50 och 75 dBA, då bullerkällorna är alla vägar och järnvägar. Tittar man bara på nivåerna över 55 dBA var ca 25 procent bullerstörda vilket motsvarar 26 600 personer.

Under perioden 2013-2017 planeras åtgärder för att minska antalet bullerstörda invånare i Borås Stad.[29] Miljöförvaltningen ska bland annat inventera lokaler för brukare som inte har möjlighet att välja var de vistas, t.ex. skolor och äldreboenden, för att kunna prioritera åtgärder för lokalerna med de högsta ljudnivåerna. Även en inventering av ljudnivåer kring utomhusplatser och kartläggning av tysta områden och områden som är relativt opåverkade av störande omgivningsbuller ska genomföras. Följande riktlinjer för buller finns i översiktsplanen:

- Gällande riktvärden för buller ska uppfyllas och god ljudmiljö ska alltid eftersträvas vid ny exploatering.
- Buller ska särskilt beaktas i miljöer där barn och äldre vistas.
- Nya verksamheter som är ljudstörande ska hänvisas till områden som redan är bullerpåverkade.

[28] Borås Stad och lantmäteriet 2016
[29] Borås Stad 2013 - Bullerrapport

- Vid bostadsbyggnation i bullerutsatta miljöer ska verksamheter, parkeringsbyggnader eller andra mindre bullerkänsliga funktioner placeras som avskärmning mot bullret.
- Borås Stad ska arbeta vidare med åtgärder för att minska antalet bullerutsatta bostäder och människor. Bullersituationen behöver utredas och uppdateras med en ny kartläggning.
- Vid planering och byggnation i närheten av väg och järnväg ska riktvärden för vibrationer beaktas.

Konsekvenser

Förtätning av staden i enlighet med översiktsplanens inriktning med byggande av nya bostäder kan innebära fler bostäder i bullerutsatta lägen. Förtätningen innebär samtidigt förutsättningar för ökad kollektivtrafik i staden, vilket leder till att buller från vägtrafik totalt minskar. När godstrafik flyttas utanför staden Borås minskar också bullerpåverkan från dessa källor.

I översiktsplanen är den långsiktiga inriktningen för godstrafik på järnväg och väg att godset ska passera utanför staden. Götalandsbanan planeras som en ny järnvägsförbindelse för persontrafik, Borås förordar att järnvägssträckningen ska placeras i tunnel under staden, med en station med centralt läge.

Planförslaget innebär sammanfattningsvis en större möjlighet att minska bullernivåerna jämfört med nollalternativet. Då staden förtätas finns dock en risk för fler bostäder i bullerutsatta lägen vilket måste beaktas i kommande planering.

Åtgärdsförslag

Fortsatt arbete med antagna åtgärder för buller i Borås stad, 2013-2017.

Vid detaljplanering är det viktigt att ta hänsyn till bullerutredningen för Borås stad[30] som visar bullerpåverkan från vägar och järnväg. Det är också viktigt att utreda bullerpåverkan av planerade bostäder och verksamheter. Samtidigt bör bullerpåverkan bedömas med en helhetssyn vid avvägning mellan bostadsbyggande och hälsoeffekter av buller där fokus läggs på effekterna för människors hälsa och sociala miljö. Faktorer som bör vägas in:

- Ljudkvalitet i gatunivå, vilket innebär upplevd störning som inte enbart uppmätt ljudnivå.
- Tillvarata speciallösningar för bulleravskärmning i form av exempelvis bullerplank och fastighetsnära lösningar, vilket kan styras i detaljplaneskedet.
- Positiva aspekter av möjligheter till en hållbar livsstil vid lokalisering av bostäder i centrala lägen, exempelvis närhet till kollektivtrafik och möjlighet till blandstad och de sociala kvaliteter detta för med sig.

5.4 Risk

Förutsättningar

De risker som hanteras i denna miljökonsekvensbeskrivning utgörs i första hand av risker förknippade med transport av farligt gods på väg eller järnväg samt olyckor från särskilt farlig industriverksamhet, i första hand s.k. Sevesoverksamheter.

[30] ÅF 2012

En olycka med farligt gods kan ge upphov till risk för allmänhet som uppehåller sig i närheten av olyckan, vid bedömning av dessa risker tas hänsyn både till den s.k. individrisken, dvs. risken för en individ som råkar uppehålla sig i närheten av olycksplatsen, och till den s.k. samhällsrisken, där hänsyn också tas till om det kan antas vara många individer som uppehåller sig i närområdet. Inom riskavstånd från farligt gods-leder skall inte planeras för personintensiva verksamheter.

I Borås Stad är Transporter av farligt gods på väg hänvisade till riksvägarna 27, 40, 41 och 42. Farligt gods transporteras även på järnväg, främst på Kust till kust-banan.

Borås stads risk- och sårbarhetsanalys för år 2015-2018 har identifierat de största kritiska beroendena för att upprätthålla generell samhällsviktig verksamhet och de största riskkategorierna baserat på bedömd sannolikhet och konsekvens. De kritiska områdena är att upprätthålla kapacitet inom personal, IT- och kommunikation och el.[31]

Konsekvenser

Riksvägarna 27, 40, 41 och 42, liksom järnvägssträckningarna genom Borås Stad, är utpekade som riksintressen för kommunikation, se avsnitt 2.4. Översiktsplanen förespråkar på några ställen förtätning i områden där farligt godsleder går idag. Vid detaljplanering är det viktigt att ta hänsyn till lederna för att försäkra att bostäder och andra verksamheter inte byggs för tätt inpå lederna.

Sammanfattningsvis innebär inte planförslaget målkonflikter med identifierade samhällsrisker.

Åtgärdsförslag

Vidare studier krävs i detaljplaneskedet avseende konflikter mellan riskområden och exploatering för t.ex. bostäder.

5.5 Markmiljö

Förutsättningar

Ett förorenat område kan vara mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnader där halten av något ämne är så hög att den kan orsaka en risk för människors hälsa eller för miljön. Det kan vara både naturliga ämnen och sådana som skapats av människor.

Förorenade område har inventerats översiktligt i Borås. Djupare inventeringar har gjorts på nedlagda bensinstationer, nedlagda deponier, industriområden och i Viskans sediment.[32]

Viskan rinner genom Ulricehamns, Borås och Marks kommuner för att sedan nå havet vid Klosterfjorden i Varbergs kommun i Hallands län. I Borås och Marks kommuner har det funnits och finns ett antal stora textilindustrier sedan mitten av 1800-talet. En stor del av industriernas vattenutsläpp har skett till Viskan antingen direkt eller via de kommunala reningsverken. Även ett antal verkstadsindustrier har funnits i anslutning till ån.

Viskanprojektet, som har initierats av Länsstyrelsen i Västra Götaland och drivs i samarbete med Borås Stad, har pågått sedan hösten 2001. I projektet har omfattande undersökningar och utredningar genomförts och syftet med dessa är att ta reda på hur

[31] Borås Stad 2017
[32] Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Förorenade områden

föroreningarna i Viskans botten påverkar miljön samt belysa vilka eventuella åtgärder som är genomförbara.

Sedimenten i Viskan är kraftigt förorenade nedströms Borås. Utöver Viskans sediment finns det flera hundra mindre områden med olika typer av föroreningar som kan kräva någon form av efterbehandling. De stora utsläppen från industrierna i Borås samt det faktum att Viskan nedströms Borås vidgar sig i några mindre sjöar har medfört att föroreningar, bl.a. dioxin, tungmetaller, olja och bekämpningsmedel, har samlats i bottensedimenten i Djupasjön, Guttasjön och Rydboholmsdammarna.[33]

Tillsammans gör de olika föroreningarna i sedimenten att området är ett av de mest förorenade i Sverige.[34] Till viss del är de äldre sedimenten övertäckta av nya sediment och spridningen av föroreningarna till vattnet begränsas därmed. Tillförseln av till exempel dioxiner till vattnet är i vissa fall högre från befintliga reningsverk än från bottensedimentet med höga halter av historiska föroreningar. I främst Rydboholmsdammarna och ett område med sediment mellan Guttasjön och Rydboholmsdammarna är dock spridningen av föroreningar från textilindustrin fortsatt stor och behovet av sanering är där som störst.[35] Då upptag av föroreningar sker i växter finns en risk att föroreningar kan spridas till fåglar.[36]

Konsekvenser

Viskan rinner genom centrala delar av Borås där markanvändningen kommer att förändras i och med den nya översiktsplanen.

Exploatering och förändrad markanvändning i enlighet med översiktsplanen innebär att flera områden behöver provtas och eventuellt saneras för att klara tillämpliga riktvärden för markanvändningen.

Efter sanering minskar risken att föroreningar från mark sprids till vattendrag och i övrigt orsakar skador på växt- och djurliv, men en sanering behöver föregås av en helhetsbedömning av miljörisker.

Sammanfattningsvis stödjer planförslaget en god markmiljö.

Åtgärdsförslag

Då sedimenten i Viskan är fortsatt kraftigt förorenade måste arbetet inom Viskanprojektet fortsätta. Sanering av bottensediment får en positiv effekt på den biologiska mångfalden i och i omgivningen runt Viskan vilket kan öka dess värde som rekreationsområde.

Vid detaljplanering är det viktigt att utreda förekomsten av markföroreningar i förslagna områden för bebyggelseutveckling. Vid den fortsatta planeringen är det av den anledningen viktigt att utreda förekomsten av eventuella markföroreningar i föreslagna bebyggelseområden, och vid misstanke om föroreningar kan markmiljötekniska utredningar utföras. Vid beslut om eventuell sanering bör en helhetsbedömning göras med hela hållbarhetsperspektivet och samhällsnyttan, där miljövinst och samhällsvinsten i övrigt av sanering vägs mot miljökonsekvenser under

[33] Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Projekt Viskan
[34] Länsstyrelsen Västra Götalands län 2017
[35] Hifab 2011
[36] Länsstyrelsen Västra Götalands län 2017

saneringstiden, miljökonsekvenser av transporter av massor, möjlig markanvändning och exploatering efter sanering.

De geotekniska förhållandena bör också undersökas närmare i samband med detaljplaneringen alternativt i bygglovsprocessen för att utreda stabilitetsförhållande, risk för markvibrationer, ras, skred och andra olägenheter.

5.6 Vattenmiljö

Förutsättningar

Vatten och avlopp inkl. dagvatten

Borås Stad har ett ansvar för att invånare i kommunen har tillgång till ett hälsosamt dricksvatten och för att avloppsvatten från bostäder och verksamheter omhändertas på ett miljömässigt godtagbart sätt. Det finns också många verksamheter i kommunen som är beroende av vatten.

Borås Stad har sammanställt kunskap om dagens och framtidens försörjning av dricksvatten och avlopp i kommunen i en VA-Översikt[37]. Staden har även arbetat fram en VA-plan[38] som kommer utgöra grunden för den fortsatta utbyggnaden av kommunalt Vatten och avlopp.

Enligt VA-planen kommer alla fastigheter i Borås Stad att tillhöra någon form av VA-planområde. Med VA-planområde menas här ett område som antingen har allmän VA-försörjning, är på väg att bli anslutet till allmän VA-försörjning, är föremål för vidare utredning av lämplig VA-försörjning eller ska även fortsatt ha enskild VA-försörjning. Inom Borås Stad har cirka 30 områden med sammanhållen bebyggelse identifierats som kan ha behov av en förändrad VA-struktur.

Klimatanpassning

Följande förutsättningar identifieras för hur ett förändrat klimat bedöms kunna komma att påverka VA-försörjningen:[39]

- Konsekvenser av klimatförändringar kan drabba dricksvattenproduktionen i Borås stad både genom att produktionsanläggningar översvämmas och att vattentäkten förorenas.
- En ökad temperatur är en parameter som kommer att påverka kvalitén på råvatten. En ökad temperatur ger ökad tillväxt av alger som i sin tur kan ge syrefritt bottenvatten.
- Den ökade frekvensen av extremväder kommer innebära en risk. Risken består framförallt i att mikrobiella och kemiska föroreningar spolas ut i täkten vid kraftiga skyfall.
- Det finns områden i kommunen med spillvattenledningar som kommer översvämmas vid höga nivåer i Viskan, vilket kan leda till bräddning av orenat avloppsvatten eller översvämmade fastigheter.
- Klimatförändringarna kommer ställa skärpta krav på hållbara dagvattenlösningar och översvämningssäkert byggande. Borås saknar en plan för hur säker ytavrinning kan ske vid tillfällen då dagvattennätet är överbelastat av regnvatten.

[37] Borås Stad 2016 - VA-översikt
[38] Borås Stad 2016 - VA-plan
[39] Borås Stad 2016 - VA-översikt

Området längs Viskan har undersökts i ett pilotprojekt där länsstyrelserna i Västra Götalands och Hallands län under 2011 och 2012 har tittat närmare på hur området påverkas av ett förändrat klimat. Längs ån finns många intressen och verksamheter som riskerar att drabbas när ån svämmar över, såsom tätbebyggda områden, landsbygd, viktig infrastruktur som järnväg och större vägar och industrier med närhet till vattnet.

Utifrån aktuella klimatprognoser har projektet simulerat hur Viskan påverkas vid höga och låga flöden och tagit fram förslag på hur ett hållbart klimatanpassningsarbete kan se ut.

Inom avrinningsområdet är det främst områden som redan idag drabbas av översvämningar som riskerar att få ökade problem i framtiden. Beräkningar gjorda utifrån klimatmodeller visar dock att de flesta framtida översvämningar kommer vara kortvariga och återgå till normala flöden på ett par dagar och att de högsta flödena även fortsättningsvis troligtvis kommer att inträffa mellan november och februari.[40]

Yt- och grundvatten

EU:s ramdirektiv för vatten antogs år 2000 och anger vad EU-länderna minst ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten. Syftet med direktivet är att skydda och förbättra statusen i EU:s alla vatten. I svensk lagstiftning översattes direktivets mål till miljökvalitetsnormer i form av kvalitetskrav för yt- och grundvatten. Det grundläggande kravet är att alla grundvattenförekomster ska ha uppnått god kemisk och kvantitativ status och alla ytvattenförekomster ska uppnå god kemisk och ekologisk status senast vid utgången av 2015. Det finns möjlighet för en vattenmyndighet att besluta om undantag från detta krav som antingen avser ändrad tidpunkt för uppfyllandet eller mindre strängt krav. Vid all bebyggelseplanering ska gällande miljökvalitetsnormer beaktas.

Enligt uppgifter från vatteninformationssystem Sverige, VISS, är de största kända miljöproblemen för vatten i Borås kommun försurning, kontinuitetsförändringar, fysisk påverkan, miljögifter och främmande arter. Data saknas angående förorening av miljögifter, förorenade sediment, flödesförändringar och syrefattiga förhållanden på grund av belastning från organiska ämnen. Vad gäller övergödning bedöms statusen i vattenförekomster inom kommunen som god eller hög.

Till stor del saknas data kring varifrån påverkan kommer. Vad gäller försurning kommer påverkan till stor del från atmosfäriskt nedfall. Det finns också en betydande påverkan från dammar, barriärer och slussar samt från skogsbruket.

Det finns 17 klassade grundvatten i Borås som alla har god kvantitativ status och god kemisk grundvattenstatus.[41]

I figur nedan visas ekologisk ytvattenstatus för klassade sjöar och vattendrag i Borås Stad. Ingen av de 18 klassade sjöarna och 33 klassade vattendragen uppnår god kemisk ytvattenstatus.[42]

[40] Länsstyrelsen Västra Götalands län m.fl. 2012
[41] VISS 2016
[42] VISS 2016

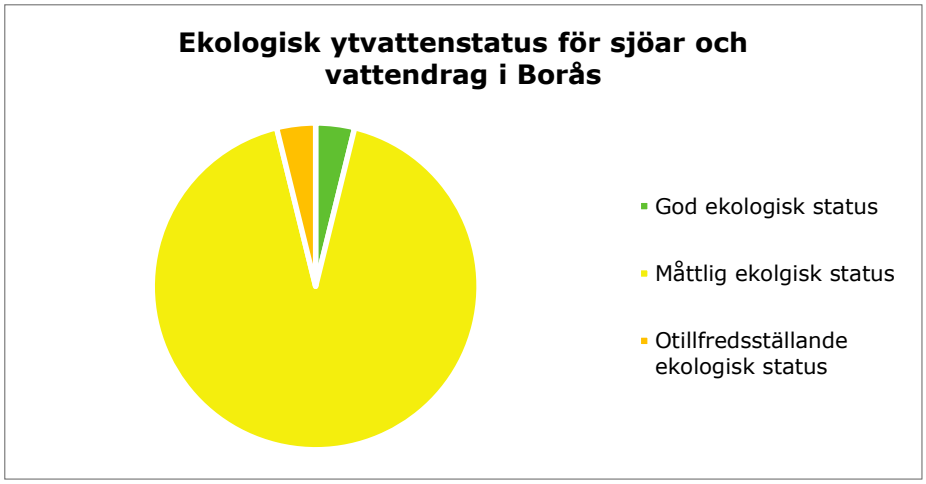

Figur 9 Nuvarande ekologisk ytvattenstatus på klassade sjöar och vattendrag i Borås Stad. Lassesjön och vattendraget "Örbäck (från Lassesjö till Marsjön)" har god ekologisk ytvattenstatus. Vattendragen "Nolån - uppströms Töllsjön" och "Ätran: Åsunden-Hillared" har otillfredsställande ekologisk status. Resterande 17 sjöar och 30 vattendrag har måttlig ekologisk status.

Konsekvenser

VA-verksamheten påverkas av kommunens utveckling, översiktsplanen har stor påverkan på den framtida styrningen och planeringen av VA-verksamheten. Översiktsplanens inriktning mot förtätning gynnar generellt en effektiv utbyggnad av VA-nät. Det är positivt att analysera ekosystemtjänster i samband med utformning av dagvattenhantering.

Översiktsplanen bedöms ge goda förutsättningar för dagvattenhantering. Översiktsplanen stödjer förtätning, vilket innebär att andelen hårdgjord yta inte kan väntas öka i någon större utsträckning jämfört med nuläget, utan nytillkommande bebyggelse i första hand sker på redan ianspråktagen mark. Se även i avsnitt 5.1 under Vattenförsörjning.

Översiktsplanen stödjer hantering av klimatanpassning, och bedöms inte föreskriva exploatering i särskilt utsatta områden. De största riskerna för Borås Stad avseende klimatanpassning gäller förändrade nederbördsmönster med risker för lokala skyfall.

Översiktsplanen bedöms inte inverka på möjligheten att nå miljökvalitetsnormer för vatten. Generellt finns krav i åtgärdsprogram kopplat till vattendirektivet att inte försämra och att planläggningen skall utvecklas för att förbättra vattenkvaliteten. En förtätning av redan ianspråktagen mark ger förutsättningar för att minska påverkan. Dels genom att ny mark inte tas i anspråk och dels genom att man kan koncentrera åtgärder som exempelvis dagvattenrening till färre platser. Vid förtätning kan andelen hårdgjord yta öka vilket kan påverka flödet från området. För att minska den påverkan gäller det att arbeta med flödesfördröjande åtgärder för att minska den negativa påverkan. I och med att redan bebyggd mark vidareutvecklas finns större möjligheter att åtgärda områden utan flödesfördröjande åtgärder.

Sammanfattningsvis stödjer planförslaget en god vattenmiljö.

Åtgärdsförslag

Fortsatt arbete med analys av ekosystemtjänster i anslutning till dagvattenhantering.

Fortsatt arbete i enlighet med Grönområdesplanen.

Utredning av den övergripande gröna och blå infrastrukturen. Mer kunskap behövs om de gröna och blå strukturerna samt strategier för att värna och utveckla dem i harmoni med en tätare bebyggelse. Arbetet bör ta utgångspunkt i den gröna och blå infrastrukturens betydelse för natur, rekreation, biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Och i miljökvalitetsnormer för vatten.

5.7 Naturvärden

Förutsättningar

I Borås finns många områden med mycket höga naturvärden, både ur ett kommunalt perspektiv och ur nationellt och internationellt.

Borås Stad är en typisk skogs- och mellanbygd. Här finns odlingslandskap med vackra betesmarker, lummiga lövskogar, stora orörda våtmarker samt sjöar och vattendrag med rik flora och fauna. Genom att bevara och sköta dessa områden kan vi lämna efter oss ett natur- och kulturarv till kommande generationer och öka den biologiska mångfalden.[43]

En stor del av kommunens naturvärden är knutna till odlingslandskapet. Det typiska odlingslandskapet i kommunen är småskaliga ängs- och hagmarker som helt eller delvis omges av grandominerad skogsmark. Odlingslandskapet måste skötas för att naturvärdena ska bestå. Värdena är starkt hotade av igenväxning, granplantering och rationalisering i jordbruket.[44] Hästen är idag det dominerande betesdjuret[45].

Figur 10 Orkidée vid rikkärret i Häljared.[52]

Åren 1996-1997 inventerades odlingslandskapen i Borås Stad. Inventeringen ligger till grund för en uppföljning som genomfördes under 2010. Då återinventerades ett stort antal lokaler för att se om några stora förändringar skett i odlingslandskapet. Syftet var att ge en förbättrad och samlad kunskapsbild och önskad framtidsbild av odlingslandskapet i Borås. Här finns ängar och betesmarker med rik flora, lövdungar och grova träd med sällsynta lavar och mossor samt värdefulla småbiotoper i form av åkerholmar, renar, öppna diken och dammar.[46] I ett internationellt perspektiv har Sjuhäradsbygdens variationsrika och småkuperade stenmurslandskap få motsvarigheter.[47]

I Borås finns sex Natura 2000-områden med bevarandeplan:[49]

- Mölarp och Kröklingshage – slåtteräng och lövskog
- Rölle – ängs- och betesmark och bokskog

[43] Borås Stad 2016 - Naturen i Borås
[44] Borås Stad 2016 - Kulturlandskap
[45] Borås Stad 2015 - Slåttergubbens marker
[46] Borås Stad 2015 - Slåttergubbens marker
[47] Borås Stad 2016 - Kulturlandskap
[48] Borås Stad 2013 - Inventering
[49] Borås Stad 2016 - Natura 2000

- Backa – ekhage
- Tranhult – ädellövskog
- Tattarströmmarna – vattendrag med flodpärlmussla
- Abborrås – ängs- och betesmark

I kommunen finns tretton naturreservat. Sex är kommunala: Rya åsar, Flenstorp, Lindåsabäcken, Vänga mosse, Älmås och Storsjön. De övriga är statliga reservat.[50]

Översiktsplanens riktlinjer för områden med höga naturvärden:

- Vid planläggning eller prövning av förhandsbesked och bygglov i eller i anslutning till värdefulla naturområden ska åtgärdens påverkan på naturmiljön bedömas.
- Värna områden med "högsta naturvärde" (klass I) eller "mycket högt naturvärde"(klass II) gentemot åtgärder som påverkar området negativt.
- Områden med "höga naturvärden" (klass III) ska så långt möjligt värnas gentemot åtgärder som påverkar området negativt.
- Om åtgärder som kan vara skadliga på naturvärden av klass I eller II inte kan förhindras ska kompensationsåtgärder genomföras inom kommunen.
- Det ska finnas aktuellt planeringsunderlag om förekomsten av höga naturvärden inom kommunen.

Det pågår en landskapskaraktärsanalys för att närmare undersöka och beskriva kommunens olika landskapskaraktärer. Analysen kommer fördjupa kunskapen om stora opåverkade områden samt utgöra ett underlag för planering av exempelvis vindkraft och andra åtgärder som kan påverka landskapet.

[50] Borås Stad 2016 - Naturreservat

I nedanstående kartbild visas skyddsvärd natur i kommunen.

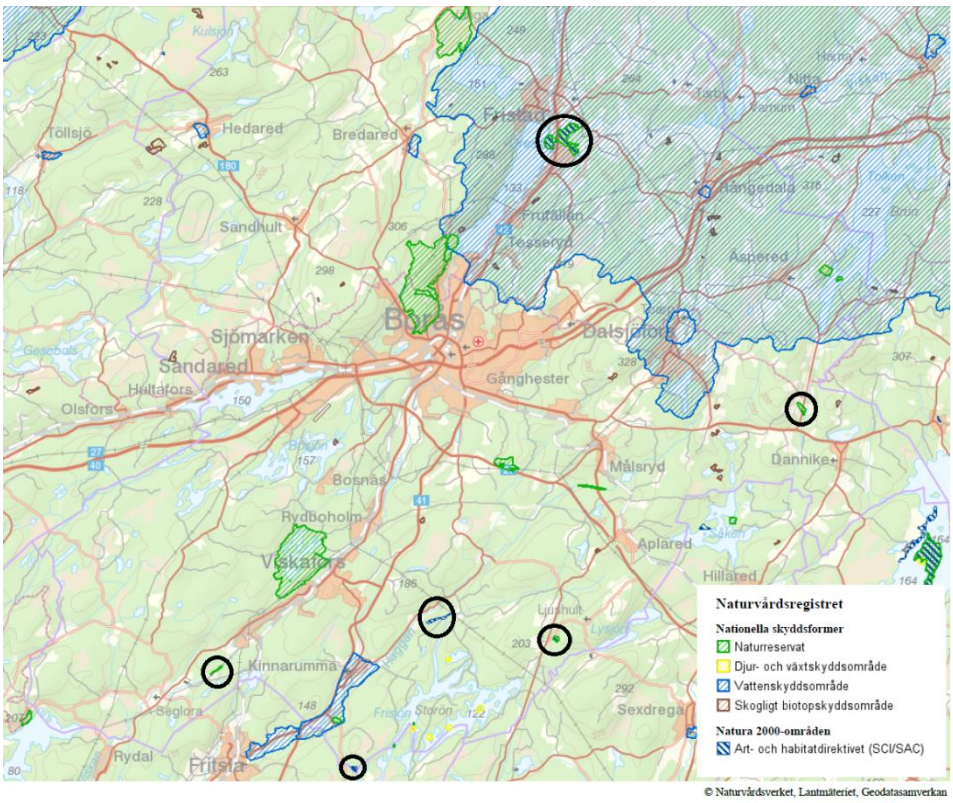

Figur 11 Karta över skyddsvärd natur i Borås Stad, Natura 2000-områden är markerade med svart ring i figuren.[51] © Lantmäteriet Medgivande R50103251_140001

Översiktsplanen utfärdar rekommendationer för områden med höga friluftslivsvärden:

- Inom och i anslutning till värdekärnor ska endast åtgärder som främjar natur- och rekreationsvärden tillåtas.
- I områden med höga friluftslivsärden ska natur, rekreation och friluftsliv ha företräde framför annan användning. Tillgängligheten till områdena ska förbättras och funktioner som stärker friluftslivet ska utvecklas.

Borås stads Grönområdesplan ligger till grund för översiktsplanen och omfattar Borås centrala delar, de större tätorterna samt orterna Ekås och Viared. Syftet med grönområdesplanen är att trygga att det även i framtiden finns tillgång till värdefulla grönområden i kommunen samt att ge ett underlag vid planering och byggande. Samtidigt ska planen även vara en vägledning för samverkan mellan förtätning av bebyggelsen och bevarande av de gröna värdena i stadens fortsatta utveckling.

Borås Stads grönområden delas i planen in olika kategorier:

- strövområden
- stadsdelsparker
- närparker
- träffpunkter
- gröna stråk för djur- och växtliv
- stråk för människan

Den som exploaterar så att ett grönområde skadas eller försvinner ska bekosta en kompensationsåtgärd. Grönområdets funktion och värde ska kunna utjämnas

[51] Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur 2017

(återskapas) eller ersättas, så att en balans uppnås. Behovet av kompensationsåtgärder ska studeras redan i den övergripande planeringen, dvs. i samband med fördjupade översiktsplaner och planprogram.[52]

Konsekvenser

Planförslagets planeringsprinciper värnar naturvärden i kommunen. De ekosystemtjänster som dessa områden bidrar med bibehålls. Invånare har fortsatt tillgång till kvalitativa grönområden.

Det finns en möjlig intressekonflikt vid förtätning i staden Borås, när konkurrensen om marken ökar. Detta medför att exploatering av mark i stadsmiljö kräver bevakning av grönytornas naturvärden och friluftsvärden i ökad utsträckning, jämfört med i nuläget och i nollalternativet. Tillgång till kvalitativa grönområden är en viktig aspekt för hälsa och rekreation, men i en stadsmiljö också för attraktiviteten. De sociala värdena i grönområden är generellt stora, och planeringen av det offentliga rummet i en stad ska också inbegripa grönområden, se avsnitt 4.2 Sociala och hälsosamma livsmiljöer.

Om rekreation har företräde framför annan användning kan detta samtidigt medföra högt slitage vilket kan hota höga naturvärden. Det kan också finnas behov av att säkra andra ekosystemtjänster, exempelvis för dagvattenhantering.

Sammanfattningsvis stödjer planförslaget bevarande av naturvärden och tillgång till grönområden i Borås Stad. När staden förtätas och konkurrensen om tillgänglig mark ökar riskerar tillgången till grönytor att prioriteras ned.

Åtgärdsförslag

Analys av ekosystemtjänster, inklusive sociotopvärden, i detaljplaneskede.

Fortsatt arbete i enlighet med Grönområdesplanen, som föreskriver kompensationsåtgärder när exploatering medför att grönområde skadas eller försvinner. Hänsyn ska tas i eventuell fördjupad översiktsplan och i detaljplan.

5.8 Kulturmiljö

Förutsättningar

Det finns i Borås och dess omgivning många gamla odlingslandskap bevarade samt många miljöer med spår av framförallt textilindustrin. Borås Stads Kulturmiljöprogram (2001) ger ett samlat kunskapsunderlag och ett handlingsprogram för de kulturhistoriska intressena i kommunen. Kulturmiljöprogrammet utgör ett stöd i kommunens samhällsplanering och ger riktlinjer för handläggning i olika delar av planprocessen. Programmet identifierar följande åtgärder som krävs för att uppnå de mål programmet satt upp för kulturmiljön:[53]

- Säkerställa värdefulla miljöer genom detaljplan eller områdesbestämmelse
- Riktad information till fastighetsägare
- Minska rivning av äldre byggnader
- Aktivt bruka befintliga miljöer
- Utökat ängsbruk
- Röjning, slåtter, bete i anslutning till åkerholmar, stenmurar etc.

[52] Borås Stad 2014 - Grönområdesplan
[53] Borås Stad 2001 - Kulturmiljöprogram

Programmet identifierar även följande tre utredningsområden som bör prioriteras när det gäller fördjupade studier:[54]

- Värdefulla miljöer med fornlämningar, bebyggelse och odlingslandskap. Miljöer är belägna längs en åsrygg som sträcker sig från Rångedala-Finnekumlaupp mot Tärby, Gingri och Fristad.
- Industrimiljöer.
- Staden Borås. I Borås finns byggnader av särskilt högt kulturhistoriskt värde som bör utredas för en ev. byggnadsminnesförklaring. Dessutom finns behov av ökad kunskap om de tidiga handelsgårdarna av vilka det idag bara finns ett fåtal välbevarade kvar.

Områden som är riksintressen för kulturmiljövård ska enligt 3 kap 6 § Miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Redogörelse för aktuella riksintressen för kulturmiljövård finns i avsnitt 2.4.

Konsekvenser

När staden förtätas påverkas stadsbilden och därmed kulturmiljön. Inga riksintressen för kulturmiljövården ligger inom Borås tätort, dock finns områden som kulturmiljöprogrammet pekar ut som viktiga för fortsatta studier. I översiktsplanen rekommenderas följande för kulturmiljövården i Borås:

- Kulturmiljöprogrammet ska vara en utgångspunkt för kunskapen om och hänsynstagandet till kommunens värdefulla kulturmiljöer.
- Skydda bebyggelse med kulturhistoriskt bevarandevärde mot åtgärder som påverkar området negativt.
- Ta hänsyn till lokal tradition samt stads- och landskapsbild vid placering och utformning av bebyggelse och anläggningar
- Skydda kulturhistoriska landskapsvärden från åtgärder som försämrar upplevelsen och tillgängligheten av dessa
- Vid planering, exploatering eller andra åtgärder inom eller i anslutning till bebyggelse- eller landskapsmiljöer med kulturhistoriska värden kan fördjupade utredningar behöva genomföras för att säkerställa att utpekade värden inte går förlorade utan istället bevaras och berikas.

Det finns också i översiktsplanen en övergripande strategi som vill synliggöra Viskan och Borås textila identitet. Detta innebär att attraktiva bostäder, mötesplatser, parker och aktivitetsytor utvecklas utmed Viskans stråk i staden. Textilindustrins kulturmiljöer, bebyggelse och arkitektur synliggörs och integreras respektfullt i den tätare stadsmiljön.

Planförslagets strategier och planeringsprinciper bidrar till att kulturhistoriska värden tas tillvara i området runt Viskan.

Översiktsplanens strategi att koncentrera ny bebyggelse till tätorterna bedöms inte påverka riksintressen för kulturmiljö negativt.

Sammanfattningsvis stödjer planförslaget bevarande och utveckling av kulturmiljön i Borås Stad. Se även avsnitt 4.5 Identitet och kultur.

Åtgärdsförslag

Fortsatt arbete med åtgärder och uppföljning för att uppnå målen i kulturmiljöprogrammet.

[54] Borås Stad 2001 - Kulturmiljöprogram

Översiktsplanens principer behöver följas upp med konkreta åtgärder i detaljplaner och kommande planering.

Vidare arbete med att ta fram riktlinjer för gestaltning för att stärka, bevara och utveckla identitet och karaktär, samt förhållande mellan nytillkommande och befintligt arkitektoniska uttryck. Ta fram gestaltningsprinciper och kvalitetsprogram som bidrar till att uppnå visionen och målet om att värna den lokala kulturmiljön och den egna identiteten.

6 Miljökvalitetsmål

Riksdagen har beslutat om 16 nationella miljökvalitetsmål[55]. Målen syftar till att främja människors hälsa, värna den biologiska mångfalden, bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga, trygga en god hushållning av naturresurser samt ta tillvara natur- och kulturmiljön. De nationella miljökvalitetsmålen är regionalt anpassade. De regionala tilläggsmålen för Västra Götaland framtagna av Länsstyrelsen fastställdes under 2015. Miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i miljön som arbetet ska sikta mot. 15 av de nationella miljökvalitetsmålen är antagna som regionala mål i Västra Götalands län (målet *Storslagen fjällmiljö* är inte aktuellt i länet). Generationsmålet anger inriktningen på den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljökvalitetsmålet ska nås. Etappmålen är sedan steg på vägen för att nå generationsmålen samt ett eller flera miljökvalitetsmål. De regionala tilläggsmålen kompletterar de nationella målen och är specifika för Västra Götaland.

Bedömning mot lokala miljömål är inte möjligt då dessa är under antagande. Kommande strategier och planering bör bedömas mot de lokala miljömålen när de är antagna.

Översiktsplanen bedöms påverka flertalet miljökvalitetsmål. För upprättandet av miljökonsekvensbeskrivningen har följande miljökvalitetsmål bedömts vara relevanta att behandla i denna miljökonsekvensbeskrivning (Mål som inte konsekvensbeskrivs är Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Hav i balans samt Levande kust och skärgård):

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- God bebyggd miljö
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt växt- och djurliv
- Ett rikt odlingslandskap

Denna rapport skall utöver miljökonsekvenser, även bedöma sociala och ekonomiska konsekvenser. Utöver de nationella miljökvalitetsmålen, kan därför också det nationella jämställdhetsmålet vara relevant att bedöma översiktsplanen mot. Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Översiktsplanen bedöms på ett övergripande plan kunna gynna jämställdhet avseende möjlighet till lika villkor för transport, vardagsliv och service. Såväl bebyggelseplanering som trafik- och infrastrukturplanering behöver ske så att

[55] Naturvårdsverket 2017 - Miljömål.se

gång-, cykel- och kollektivtrafik främjas och därmed kan ge mer jämställda förutsättningar för män och kvinnor att tillgodogöra sig den tillgänglighet som transportsystemet ger.[56]

Strategierna för ett förenklat och effektiviserat pendlingsnät är en viktig förutsättning för att stimulera arbetsmarknaden.

Begränsad klimatpåverkan *Halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte bli farlig.*

Regionala mål:

- År 2030 är ekonomin oberoende av fossila bränslen.
- Minskade utsläpp av växthusgaser från vägtrafik med 40 % år 2020 jmf 1990.
- År 2020 ska andelen förnybar energianvändning öka till minst 60 %.

För att uppnå miljökvalitetsmålet och är det av största vikt att samhällsplaneringen i allt väsentligt styr mot att möjliggöra fossilfritt resande. Planförslaget innebär en planeringsstruktur som stödjer en ökad kollektivtrafik, och en totalt sett minskad biltrafik. Nollalternativet stödjer inte planering för hållbart transportsystem i samma utsträckning.

Frisk luft *Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.*

Regionala mål:

År 2020 har utsläppen av:

- Kväveoxider minskat till 17 000 ton/år
- Flyktiga organiska ämnen (VOC) minskat till 29 000 ton/år
- Partiklar (PM 2,5) minskat till 2 500 ton/år
- Svaveldioxid minskat till 3 000 ton/år

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet i större utsträckning än nollalternativet, genom att planera för hållbara transportsätt och ge förutsättningar för minskad biltrafik.

Bara naturlig försurning *Den försurande effekten av nedfall och mark-användning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål.*

Regionala mål:

- Färre försurade vatten, år 2020 ska högst 30 % av sjöar och 15 % av vattendragen i länet vara försurade.
- Minskade utsläpp av kväveoxid och svaveldioxid, se ovan under målet Frisk luft.

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet, genom att planera för hållbara transportsätt och ge förutsättningar för minskad biltrafik.

Giftfri miljö *Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll.*

Regionala mål:

[56] Länsstyrelsen Stockholm 2014

- Minskning av farliga ämnen i utgående vatten från reningsverk (t.ex. koppar, kadmium, bly, kvicksilver, nickel, läkemedelsrester m.fl.). Minskad förekomst av växtskyddsmedel i ytvatten.
- Alla områden med stor risk eller mycket stor risk för människors hälsa eller miljön ska åtgärdas senast 2050.

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet. Nyinvestering avloppsreningsverk klarar kapacitet växande befolkning.

Ingen övergödning *Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald mm.*

Regionala mål:

- Minskade utsläpp av kväveoxider, se ovan om målet Frisk luft.
- År 2020 ska utsläppen av ammoniak ha minskat med 7 000 ton/år.
- Minskande transport av kväve och fosfor i vattendragen till år 2020.

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet, genom att planera för hållbara transportsätt och ge förutsättningar för minskad biltrafik.

Levande sjöar och vattendrag *Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara, deras variationsrika livsmiljöer och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.*

Regionala mål:

- Minst 50 % av de nationellt särskilt värdefulla vattnen avseende natur och kultur ska 2020 ha ett långsiktigt skydd.
- Alla vattentäkter ska ha inrättade vattenskyddsområden med aktuella skyddsföreskrifter år 2020.
- 2020 ska hela länet omfattas av vattenförsörjningsplanering

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.

Grundvatten av god kvalitet *Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.*

Regionala mål:

- Alla vattentäkter ska ha inrättade vattenskyddsområden med aktuella skyddsföreskrifter år 2020, se ovan under målet Levande sjöar och vattendrag.
- 2020 ska hela länet omfattas av vattenförsörjningsplanering, se ovan under målet Levande sjöar och vattendrag.

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.

God bebyggd miljö *Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö med mera.*

Regionala mål	Planförslagets konsekvenser
Ny sammanhållen bebyggelse lokaliseras så att transporter mellan viktiga samhällsfunktioner kan ske till fots eller cykel, kollektivtrafik ska finnas nära boende.	Planförslaget innebär förtätning av bebyggelse och därmed ökade möjligheter till transport till fots, med cykel eller kollektivtrafik/ ökad möjlighet till att regionalt mål uppfylls. Nollalternativet motverkar målet.
2025 ska en tredjedel av invånarnas resor göras med kollektivtrafik	Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.
Avståndet till närmsta grön- eller vattenområde om minst 1 ha ska inte vara större än 300 meter från bostäder och skolor.	Grönområdesplanen har Borås definierat Närparker som ska finnas högst 300 meter från bostäder och vara minst ca 2 ha.
Synliggöra ekosystemtjänster i fysisk planering.	VA-planen föreskriver analys av ekosystemtjänster.
År 2020 ska utveckling ske utan att möjligheten till stadsnära odling och rekreation inte försämras	Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.
År 2020 ska bebyggelsens kulturhistoriska och arkitektoniska värden vara identifierad och analyserad	Kulturmiljöutredningen hanterar till stor del detta.
God ljudmiljö	Minskad biltrafik i bebyggd miljö ger minskat buller. Förtätning kan dock innebära ökat antal bullerutsatta invånare. Viktigt att beakta uppfyllelse av riktvärden vid detaljplaneläggning.
Minskad energianvändning I bostäder och lokaler	Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.
Anpassa samhället till klimat-förändringar	Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet. VA-planen hanterar målet.

Ett rikt växt- och djurliv *Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas*

Regionala mål:

- Ökat antal arter i vardagslandskapet
- God miljö för pollinerare

- Ökad kunskap om skyddsvärda träd
- Ökad kunskap om främmande arter

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet. Viktigt att beakta naturvärden och biologisk mångfald i utveckling av tätortsnära grönytor, och avsätta tillräckliga ytor när staden förtätas.

Myllrande våtmarker *Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden*

Regionala mål:

- Hållbar markanvändning
- Skydd av objekt i Myrskyddsplanen
- Förbättrad hävd av våtmarkstyper med hög biologisk mångfald

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.

Levande skogar *Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas*

Regionala mål:

- Förstärkt biologisk mångfald
- Skydd av kulturmiljövärden

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.

Ett rikt odlingslandskap *Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks*

Regionala mål:

- Bevarande och skötsel av ängs- och skogsmarker
- Bevarande och skötsel av särskilt skyddsvärda naturtyper
- Bevarande av åkermark
- Ökad andel ekologisk produktion
- Kunskap om värdefulla kulturmiljöer på landsbygden

Planförslaget stödjer miljökvalitetsmålet.

7 Sammanfattande slutsatser

De sociala, ekonomiska och ekologiska aspekterna samspelar och är ömsesidigt beroende av varandra. En åtgärd kan vara t.ex. socialt hållbar, utan att vara hållbar med ett helhetsperspektiv. Helhetssynen är nödvändig för att åstadkomma långsiktig hållbarhet, och kräver ofta prioriteringar.

Planförslagets strategier, planeringsprinciper och markanvändning bedöms sammantaget stödja en hållbar utveckling för Borås Stad.

De viktigaste konsekvenserna av planförslagets strategier bedöms vara:

- Den föreslagna fysiska strukturen stödjer hållbart resande.
- Förutsättningar för att överbrygga barriärer och gynna samspel, motverka segregationen.
- Bostadsförsörjning samt verksamhetsområden som möter befolkningstillväxt.

Utsläpp av växthusgaser är ett av de stora hoten mot samhället och en av vår generations största utmaningar med risk för genomgripande påverkan på klimatsystemen och därmed förutsättningarna för samhället. Av dessa utsläpp står transporter för en betydande del som också ökar. För att nå resultat är det därför avgörande att planera för ett samhälle där förbrukningen av fossila bränslen minskar. För att uppnå miljöaspekten av hållbara transportsätt krävs ett samspel mellan de ekologiska, sociala och ekonomiska förutsättningarna. För att möjliggöra en överflyttning från bilåkande till resande med kollektivtrafik eller andra miljömässigt hållbara transportsätt, krävs att dessa transportsätt är mer fördelaktiga för den enskilde invånaren än traditionellt bilåkande. Ur ett samhällsperspektiv kan det innebära att det för den boende i glesbygd alltid är mer fördelaktigt att välja bil, och att kollektivtrafiken blir ett komplement. För boende i stad och tätort bör transportsystemet stödja resande med kollektivtrafik och gång/cykel framför bilåkande. Det är också en viktig jämlikhetsaspekt att samhället erbjuder tillgång till vardagslivets service även för de som inte har tillgång till bil. I detta sammanhang är helhetssynen viktig, och det bör därför betonas att ett hållbart transportsystem i Borås stad innebär i viss utsträckning att underlätta för bilåkande i mer glesbebyggda delar av kommunen, medan det innebär att underlätta för kollektivtrafik och cykel i andra, mer tätbebyggda delar av kommunen. Den relativa lättheten att välja ett hållbart transportsätt innebär också en avvägning där exempelvis avstånd mellan målpunkt och parkering bör vara jämförbart med avstånd mellan målpunkt och kollektivtrafikhållplats.

Eftersom det i en stad är konkurrens om markytan är det också en mycket viktig social aspekt i avvägning mellan att upplåta markyta för väg och parkering i jämförelse med annan möjlig markanvändning, som bostäder, verksamhetslokaler, torg eller grönytor. Generellt sett gynnar det en stads attraktionskraft och människors samspel om människors behov av att transportera sig kan lösas utan att allt för stor del av markanvändningen i staden upplåts till infrastruktur. Det ger större förutsättningar för ytor för mötesplatser, service och rekreation.

Den sociala dimensionen av att underlätta vardagsliv och service för invånarna är samtidigt en viktig del av helhetsbedömningen av vad som är ett hållbart transportsätt för den enskilde.

Översiktsplanen stödjer en strategi för att tillvarata efterfrågan på ny bebyggelse genom att förtäta i stråk och motverka fysiska barriärer. Den föreslagna bebyggelsestrukturen ger också synergier med bättre förutsättningar för resande med kollektivtrafik, cykel och för fotgängare. För att förverkliga strategin och förverkliga mötesplatser och trygga boendemiljöer krävs dock vidare arbete vilket inte är möjligt att styra i översiktsplan. Det bör betonas att översiktsplanen inte hindrar (och inte skall hindra) lokalisering av enskilda boenden utanför utpekade stråk, utan endast styr genom att stödja lokalisering av större bebyggelse enligt stråken. Med en helhetssyn på hållbarhet skall också hänsyn tas till den individuella friheten och olika invånares sinsemellan olika önskemål om boende och vardagsliv.

Översiktsplanen bedöms inte leda till betydande negativ miljöpåverkan för miljöaspekterna Luftmiljö, Vattenmiljö, Kulturmiljö, Mark, Buller, Naturresurser, Risk, men vidare arbete krävs i enlighet med handlingsprogram och åtgärdsprogram etc. Översiktsplanen bedöms inte leda till överskridande av miljökvalitetsnormer.

Översiktsplanen bedöms stödja de sociala och ekonomiska aspekterna Bostadsbyggande och boendemiljöer, Sociala och hälsosamma livsmiljöer, Näringsliv, arbetsplatser och handel, Tillgång till samhällsservice, Identitet och kultur samt Förutsättningar för ekonomisk tillväxt.

Utmaningar i relation till översiktsplanen rör främst avvägning mellan förtätning å ena sidan och buller och att värna grönytor och därmed rekreation och hälsa å andra sidan. En generell risk är att de föreslagna strategierna och principerna frångås i kommande planeringsskeden och inte förverkligas.

Översiktsplanen bedöms stödja uppfyllande av miljökvalitetsnormer och nationella miljökvalitetsmål, men vidare arbete krävs i detaljplaneskede och åtgärdsprogram. Ytterligare konsekvensanalyser i detaljplaneskede m.m. är särskilt viktigt vid förtätning i bullerutsatta lägen för att nå miljökvalitetsnormen för buller, dvs. att eftersträva att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa, samt miljökvalitetsmålet (delmål) God ljudmiljö.

Sammanfattande åtgärdsförslag

Att förändra fysiska strukturer är en långsam process i ett samhälle med en befintlig bebyggelsestruktur. För att få till en förändring krävs att det nya verkligen kan förstärka de värden och uppfylla de mål som satts upp. För att genomföra översiktsplanens intentioner krävs alltså att varenda ny detaljplan och byggnation tillför något eller förstärker den struktur som översiktsplanen beskriver.

Åtgärdsförslagen i rapporten återges i detalj under varje avsnitt, och beskriver i första hand åtgärder för hänsyn, analyser och utredningar i kommande planskeden i syfte att förverkliga potentiella positiva konsekvenser av översiktsplanen. Nedan beskrivs övergripande förslag till åtgärder för att förverkliga strategier i översiktsplanen, och i förlängningen därmed förverkliga Borås vision. Flera av dessa föreslås av översiktsplanen.

- Fördjupning för sociala konsekvensanalyser i fortsatt planering, där sociala konsekvenser relateras till en helhetssyn för hela hållbarhetsperspektivet.

- Vidare arbete med programhandlingar för fördjupningar i program och fördjupade översiktsplaner och/eller strategier.

- Samarbete mellan förvaltningarna och med kommunala bolag, förvaltningsgemensamt strategiarbete. Generellt bedöms en framgångsfaktor vara att bedriva förvaltningsövergripande arbete, i syfte att värna värden som är centrala för att nå målen i översiktsplanen

- Utarbeta konkreta verktyg i planeringsprocessen, i form av exempelvis handlingsplaner och checklistor för vilka värden som skall hantera i detaljplaneskedet vilka är extra viktiga för att nå översiktsplaneringens mål.

- Stråkanalys som verktyg i detaljplanering för att visa planförslag i förhållande till värden som behöver värnas och om detaljplanen stärker eller försvagar riskområden.

8 Referenser

Borås Stad 2001; *Kulturmiljöprogram,* 2001-06-14.

Borås Stad 2013 – Bullerrapport; Borås Stad, *Rapport om Borås Stads åtgärder för buller 2013-2017 enligt Förordning (SFS 2004:675) om omgivningsbuller*, Kommunfullmäktiges handlingar, 2013-06-19.

Borås Stad 2013 - Inventering; Borås Stad, *Inventering av rik- och Slåtterkärr i Borås Stad 2013*, 2013, [Länk till rapport].

Borås Stad 2014 – Grönområdesplan; Borås Stad, *Borås stads grönområdesplan*, 2014-02-20.

Borås Stad 2015 - Miljöbarometern Buller; Borås Stad, *Buller*, senast uppdaterad 2015-09-29, [Borås Stads hemsida].

Borås stad 2015 - Slåttergubbens marker; Borås Stad, *Slåttergubbens marker*, senast uppdaterad 2015-08-11, [Borås stads hemsida].

Borås Stad 2015 - Vision Borås 2025; Borås Stad, *Borås 2025 - vision och strategi*, senast uppdaterad: 2015-09-09, [Borås stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Befolkningsprognos 2016-2020; Borås Stad, *Befolkningsprognos för åren 2016-2020,* 2016-05-09, [Länk till rapport].

Borås Stad 2016 - Kulturlandskap; Borås Stad, *Kulturlandskap Borås*, senast uppdaterad 2016-03-01, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Förorenade områden; Borås Stad, *Förorenade områden*, senast uppdaterad 2016-10-05, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Luft; Borås Stad, *Luft*, senast uppdaterad 2016-10-05, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Miljöbarometern Projekt Viskan; Borås Stad, *Projekt Viskan*, senast uppdaterad 2016-12-13, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Natura 2000; Borås Stad, *Natura 2000*, senast uppdaterad 2016-09-29, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Naturen i Borås; Borås Stad, *Naturen i Borås*, senast uppdaterad 2016-09-28, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Naturreservat; Borås Stad, *Naturreservat*, senast uppdaterad 2016-10-25, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - PM10; Borås Stad, Figur: *PM10 Stadshuset 2016,* hämtad 2016-12-19, [Borås Stads hemsida].

Borås Stad 2016 - Statistik bostäder; Borås Stad, *Bostäder 2015*, Snabbfakta 2016:12, 2016-12-01, [Länk till rapport].

Borås Stad 2016 - Statistik hushåll; Borås Stad, *Hushåll i kommundelar 2015*, Snabbfakta 2016:15, 2016-12-12, [Länk till rapport].

Borås Stad 2016 - Statistik sysselsättning och pendling; Borås Stad, *Sysselsättning och pendling 2015,* Snabbfakta 2016:14, 2016-12-12, [Länk till rapport].

Borås Stad 2016 - VA-plan; *Vatten och avlopp i Borås,* preliminär version 2016.

Borås Stad 2016 - VA-översikt; *VA-översikt Borås stad*, preliminär version 2016.

Borås Stad 2017; *Risk och sårbarhetsanalys 2015-2018 Borås stad*, preliminär version 2017.Borås Stad m.fl. 2016; Borås Stad, Västra Götalandsregionen, Västtrafik, *Utvecklingsplan 2025 för stadstrafiken i Borås, 2016-08-29.*

Borås stad och lantmäteriet, *Boråskartan,* hämtad 2016-12-19, [Länk till karta].

Hifab, *Kompletterande huvudstudie av förorenade sediment i Viskan - Rapport VISKAN 2009:07,* 2011-06-30.

ISA m.fl. 2004; ISA, Nutek och Vinnova, *Vår syn på tillväxt - En grund för en tillväxtorienterad näringspolitisk strategi*, 2004.

IVL, *Luftmätningar av NO2 i Borås februari 2012*, 2012-08-25, [Länk till rapport].

Jämställdhetskartan, *Borås*, hämtad 2017-01-18, [Länk till karta].

Lag (1995:1667) om skatt på naturgrus, Finansdepartementet.

Luft i Väst, *Borås*, 2016-06-01, [Länk till rapport].

Länsstyrelsen Stockholm, *Metod för Jämställdhetskonsekvensbedömning av länsplanen 2014–2025 i Stockholms län*, Fakta 2014:3, 2014-02-17.

Länsstyrelsen Västra Götalands län, *Viskan*, hämtad 2017-01-18, [Länsstyrelsens hemsida].

Länsstyrelsen Västra Götalands län m.fl.2012; Länsstyrelsen Västra Götalands län, Länsstyrelsen Halland, Vattenmyndigheten Västerhavet, *Klimatanpassning Viskan - konsekvenser av höga och låga flöden i Viskans avrinningsområde samt möjliga åtgärder*, rapport 2012:55.

Länsstyrelsens WebGIS, Infokartan Västra Götalands län, hämtad 2017-01-11, [Länk till karta].

Mellander, *The Wealth of Urban Regions*, Jönköpings universitet, 2008.

Naturvårdsverket - Miljömål.se; Naturvårdsverket, *Hur miljön mår och hur arbetet med Sveriges miljömål går*, hämtad 2017-01-18, [Miljömål.se].

Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur, Sökning på *Borås kommun*, hämtad 2017-01-11, [Länk till karta].

Sweco 2017 – Länkbelastningskartor; Sweco Society AB, *Länkbelastningskartor för 2015 och 2040*, 2017-01-23.

Sweco 2017 – PM; Sweco Society AB, *Befolkning och sysselsatta 2015, 2022, 2029 och 2040*, 2017-01-12.

Sweco 2017 – Trafikanalyser; Sweco Society AB, *Analyser som gjorts med stadens trafikmodell på uppdrag av Borås stad*, 2017-01-25.

VISS 2016; Vatteninformationssystem Sverige, Hämtad data för *Borås kommun*, 2016-12-13.

ÅF 2012; ÅF-Infrastructure AB, *Kartläggning av omgivningsbuller i Borås Stad,* 2012-07-06.